

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Svaz československo-sovětského přátelství v okrese Trutnov (1949-1990)

Bakalářská práce

Autor: Stanislav Kopiš
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Felcman CSc.

Hradec Králové 2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Stanislav Kopiš
Studium:	P18P0284
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Historie se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Svaz československo-sovětského přátelství v okrese Trutnov (1949-1990)
Název bakalářské práce AJ:	Union of Czechoslovak-Soviet Friendship in Trutnov district (1949-1990)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá okresní organizací SČSP s důrazem na základní organizace svazu v Trutnově a v dalších obcích. Cílem práce je vytvoření uceleného obrazu trutnovského SČSP a zachycení jeho činností v letech 1949-1990. Pro zpracování je využita primárně metoda analytická, přímá a nepřímá.

SOKA Trutnov - Fondy: SČSP - okresní výbor Trutnov; KSČ - okresní výbor Trutnov; SČSP - městská odbočka Vrchlabí; SČSP - městský výbor Žacléř.

DVOŘÁČEK, J. a kol.: *Přátelství na věčné časy*, sv. I. a II, Praha 1982; KNAPÍK, J. - FRANC, M. a kol.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, I. a II. sv., Praha 2011; KOCIÁN, J. - PAŽOUT, J. a kol.: *Dějiny komunistické strany Československa IV. 1969-1993*, Praha 2020; LOMNÍČEK, J.: *Se Sovětským svazem na věčné časy? Proměny vnímání SSSR v Československu v průběhu "krátkého" dvacátého století*, Sborník Národního muzea v Praze, Řada A - Historie, sv. 69, 2015, č. 1-2, s. 5-18; SEDLÁČEK, J.: *Z historie Svazu československo-sovětského přátelství*, Praha 1978; ŠTRAIT, J.: *Trutnov a jeho kraj - z kronik, dokumentů a vzpomínek*, Trutnov 2009.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.
Oponent:	PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	27.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 6. 2021.

.....

Stanislav Kopiš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce prof. PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc. za cenné rady, připomínky, trpělivost a pomoc se stylistickou úpravou.

Anotace

KOPIŠ, Stanislav, *Svaz československo-sovětského přátelství v okrese Trutnov (1949-1990)*. Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 64 s.
Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá trutnovskou okresní organizací Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP) v celém období její existence. Je sledován dynamický vývoj a proměny priorit a zaměření trutnovského SČSP, změny v jeho vnitřní struktuře a v jeho vnímání veřejností. Práce také podává praktický přehled o vnitřním fungování svazové organizace, jejím hospodářství a vztazích mezi jednotlivými sektory. Pozornost je věnována také výčtu jednotlivých politických, kulturních a dalších akcí, které SČSP v okrese organizoval či organizovat pomáhal. Jednotlivé aspekty svazového života jsou v práci kriticky zhodnoceny ve snaze přinést objektivní obraz o působení organizace s uvedením jeho předností i problémů a slabin.

Klíčová slova: Svaz československo-sovětského přátelství, Československo, Trutnov, okresní organizace, socialismus, společenské organizace

Annotation

KOPIŠ, Stanislav, *Union of Czechoslovak-Soviet Friendship in Trutnov district (1949-1990)*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018, 64 p. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with the Trutnov district organization of the Czechoslovak-Soviet Friendship Union (CSFU) throughout the whole period of its existence. It traces the dynamic development and changes in the priorities and focus of the Trutnov CSFU, changes in its internal structure and in its perception by the public. The thesis also provides a practical overview of the internal functioning of the union organisation, its economy and the relations between its various sectors. Attention is also paid to the listing of various political, cultural and other events that the CSFU organised or helped to organise in the district. Various aspects of union life are critically evaluated in the thesis in an attempt to present an objective picture of the organization's activities, whilst pointing out its strengths as well as its problems and weaknesses.

Keywords: Union of Czechoslovak-Soviet Friendship, Czechoslovakia, Trutnov, district organizations, socialism, social organizations

Obsah:

Úvod	7
1. Vývoj trutnovské okresní organizace SČSP v letech 1949–1990	9
2. Interní struktura a organizace práce	17
2.1. Vývoj členské základny	17
2.2. Vnitřní struktura a odbočky	19
2.3. Rozpočet a financování	25
3. Obsahové zaměření činnosti okresní organizace SČSP	28
3.1. Pořádání politických akcí	28
3.2. Masové oslavy.....	30
3.2.1 Pořadatelské zabezpečení masových oslav - Slavnosti přátelství a míru v roce 1981	32
3.3. Rozvoj pracovní iniciativy	35
3.4. Kulturní akce.....	37
3.5. Zahraniční turistika.....	40
3.5.1. Zájezdy do SSSR	40
3.5.2. Návštěvy sovětských turistů	42
3.6. Družební styk s Bachmačí	44
3.7. Činnost s dětmi a mládeží	46
3.7.1. Kluby mezinárodního přátelství.....	47
3.7.2. Soutěže.....	48
3.7.3. Pionýrské tábory s výukou ruštiny	49
Závěr	52
Seznam použitých zkratk	54
Seznam použitých pramenů a literatury	56
Seznam příloh.....	57
Přílohy.....	I

Úvod

Od chvíle, kdy v zemích střední a východní Evropy skončilo období reálného socialismu, uplynula již více než tři desetiletí. Tři desetiletí od doby, kdy radikální změny spojené s pádem železné opony zásadně přeměnily řád, na jehož základě v zemích východního bloku fungovala společnost od konce druhé světové války. Období od rozpadu sovětského bloku bychom mohli v určitém smyslu vnímat jako mezní; příliš nedávné na to, aby na něj většinová společnost názírala historickým pohledem, současně ale již dostatečně vzdálené na to, aby se mnohé aspekty tehdejšího každodenního života začaly pozvolna vytrácet z paměti veřejnosti. Mnohé organizace, instituce a zvyklosti byly zavrženy jako pouhé době poplatné „přežitky“, pro které není v nové, demokratické společnosti místo. Jako jeden z nejlepších příkladů této skutečnosti slouží osud Svazu československo-sovětského přátelství. Masová organizace, svého času patřící mezi početně největší v celé republice, byla mezi lety 1989-1991 zčásti zničena „popravena“ Sametovou revolucí a rozpadem Sovětského svazu. Přitom se prakticky po celé období komunistického režimu jednalo o velmi důležitou entitu, výrazným způsobem zasahující do politického, kulturního i pracovního života mnohých československých občanů. SČSP se významně podílel na politické výchově lidu a šíření prosovětské propagandy organizováním nepřeborného množství politických, kulturních i jiných akcí.

V současnosti je SČSP dosti pozapomenutá organizace, která není pro autory příliš atraktivní. Jeho činnost doposud nebyla předmětem rozboru žádné syntetické práce, a pokud se již někde objevila, jednalo se většinou jen o krátkou či okrajovou vsuvku, kde byl SČSP pouze vyjmenováván jako jedna z mnoha uniformních složek Národní fronty. Dnešní čtenář má tak velmi omezené možnosti, jak se se svazem a jeho fungováním seznámit, a to jak na celostátní, tak na regionální úrovni.

Bakalářská práce *Svaz československo-sovětského přátelství v okrese Trutnov (1952-1990)* usiluje o alespoň částečné napravení tohoto prohřešku. Jak již z názvu vyplývá, práce se bude zabývat působením organizace SČSP v trutnovském okrese tehdejšího Východočeského kraje. Nebude se snažit o podrobné vyjmenování všech konkrétních akcí, činovníků a odboček svazu, ani o podání podrobného popisu každého roku jeho existence. To by ostatně vzhledem ke značné délce sledovaného období ani nebylo proveditelné. Práce bude směřována spíše k obecnější rovině problematiky; analýza

dostupných pramenů a následná syntéza by měly umožnit vytvořit ucelený obraz trutnovského SČSP.

Pro tento účel je bakalářská práce rozdělena do tří hlavních částí. První, chronologická část se věnuje hlavním událostem a vývojovým trendům okresní svazové organizace v průběhu její více než čtyřicetileté historie, včetně krize v letech 1968-1969. Druhá část se zaměří na vývoj a složení členské základny, dále na vnitřní strukturu a fungování organizace SČSP na Trutnovsku. Poslední část práce představí konkrétní činnosti svazu v různých oblastech jeho zaměření.

Celkově tedy práce bude mít velmi a deskriptivní charakter, avšak pokusíme se také o stručné zhodnocení funkčnosti svazu a ohlasu jeho akcí. V jakých oblastech docílovala činnost trutnovského SČSP nejlepších výsledků? Jaké byly jeho největší problémy, čím byly způsobovány a s jakou úspěšností jim čelil?

Určitý problém při zpracovávání tohoto tématu představuje poměrně malé množství pramenů a dosavadní nedostatečné zpracování látky. Prakticky veškerá literatura, která SČSP věnuje více pozornosti, pochází z předrevolučního období. Zmínit lze například rozsáhlou práci *Přátelství na věčné časy II* od kolektivu vedeného Janem Dvořáčkem z roku 1982, či některé příspěvky Čestmíra Amorta ve sbornících z ediční řady *Československo-sovětské vztahy*. Tyto publikace jsou však s ohledem na dobu vzniku ideologicky velmi zatížené, a proto je třeba k informacím v nich obsažených přistupovat s velkým nadhledem.

Primárním pramenem je pro práci jsou dokumenty uložené ve fondu trutnovského OV SČSP, který je dostupný ve Státním okresním archivu Trutnov. Fond obsahuje základní svazovou dokumentaci, představující prakticky jediný základ, z něhož je možné při bádání vycházet. Jedná se primárně o zápisy ze schůzí, korespondenci, výroční referáty, zprávy zasílané vyšším orgánům SČSP, statistické výkazy a další různé typy dokumentů. Výpovědní hodnota i důvěryhodnost těchto dokumentů jsou poměrně vysoké, problémem však je, že se k některým obdobím, například velké části 60. let, nezachovalo dostatečné množství pramenů a informací. Z tohoto důvodu bylo potřeba využít také jiných pramenů jako je trutnovská městská kronika, článků z regionálního deníku *Krkonošská* a archivního fondu Okresní výbor Národní fronty obsahujícího poměrně velké množství korespondence. Při jejich zpracování bude využito primárně metod analýzy a syntézy.

1. Vývoj trutnovské okresní organizace SČSP v letech 1949–1990

Dějiny svazu československo-sovětského přátelství na Trutnovsku se začaly psát roku 1948. Klíčovou podmínkou umožňující vytvoření regionální odnože SČSP zde byla existence Okresního akčního výboru Národní fronty. Ten byl v Trutnově ustanoven v poměrně rychlém sledu ve dnech 24. a 25. února 1948.

Samotný svaz československo-sovětského přátelství vznikl v Trutnově ještě ten samý rok, nejprve však pouze jako místní odbočka. Prvním předsedou této odbočky byl zvolen profesor trutnovského gymnázia Stanislav Krause. Tou dobou však již bylo rozhodnuto o vytvoření okresního výboru. Již na počátku následujícího roku 1949, konkrétně 22. února se konala ustavující konference, na které byl ve funkci potvrzen již úřadující prof. Krause. Třináctého dubna se poté konala první okresní pracovní konference, na které byly vytyčeny hlavní úkoly pro následující období.

OV SČSP během prvního roku své existence zaměřoval svou pozornost téměř výlučně na maximální rozšíření působišť svazové organizace – probíhalo tedy poměrně překotné vytváření odboček. Zakládací činnost byla zprvu zaměřována téměř výhradně na obce. Vznikaly proto zejména místní odbočky, podléhající přímo okresnímu výboru; zakládání ostatních typů odboček (školských, závodních atd.) bylo zprvu pomalejší, např. ještě na konci roku 1950 spadala do působnosti OV SČSP v Trutnově pouze jedna závodní odbočka.

OV SČSP v roce 1949 zatím nebyl přímo pověřen organizováním dnů československo-sovětského přátelství; ty byly prozatím v kompetenci jeho nadřízeného orgánu OV NF, přičemž SČSP se podílel pouze částečně.¹

Koncem roku 1949 bylo dokončeno utváření základního tělesa okresního výboru vytvořením jeho okresního sekretariátu, který začal působit 12. prosince. Prvním tajemníkem OV byl jmenován Bedřich Dostál, který byl však již o necelé dva měsíce později donucen ze zdravotních důvodů rezignovat a ve funkci jej nahradila Vlasta Melounová. Sídlem OV se stal dnes již neexistující dům č. p. 54/32 na Horské ulici.

Svou činnost zahájil trutnovský OV SČSP naplno v roce 1950. Velká část jeho úsilí se sice tento rok stále zaměřovala na zakládání nových odboček, jeho složky byly však již plně funkční a OV tak mohl od OV NF plně převzít zodpovědnost nad organizováním vlastních akcí. První akcí pořádanou zcela v režii SČSP se staly dvoudenní letní

¹ Srov. Státní okresní archiv v Trutnově (dále SOkA TU), fond (dále f.) Národní fronta – okresní výbor Trutnov (dále OV NF Trutnov), inventární číslo (dále inv. č.) 180, číslo jednací (dále č. j.) 857, karton (dále kart.) 32, Schválený přípravný výbor pro oslavy dnů ČSSP.

slavnosti SČSP, konané v polovině srpna 1950. Bohužel se nedochoval žádný dokument upřesňující, co vše se v rámci oslav odehrálo. Víme jen, že zpětně byla slavnost předsednictvem OV zhodnocena spíše negativně, zejména pro nedostatečnou účast.²

Mimo ustavování odboček a zajišťování průběhu oslavných akcí prováděli členové svazu v roce 1950 také dílčí organizační úkony. Členové OV a jeho komisi vytvořili jednotné osnovy pro vedení administrativy v dalších letech: jakým způsobem mají být rozplánovány výborové a členské schůze, jak vypracovat závazkové formuláře atd. Proběhlo materiální dovybavení OV, např. zakoupení automobilu pro referenty přednášek, zakoupení portrétů K. Gottwalda a J. V. Stalina apod.³

Okresní sekretariát se však ve své zprávě ze září 1950 stavěl k činnosti složek svazu poměrně kriticky, přičemž předmětem této kritiky byl údajný nesvědomitý a laxní přístup mnohých členů. Předsedové části odboček nedodávali včas měsíční hlášení o své činnosti. Hlavním předmětem kritiky však byly komise, které nepořádaly žádné schůze. Na základě této zprávy tak došlo hned první rok ke většinově dobrovolné personální obměně části předsednictva OV, při které byli předsedové některých komisí nahrazeni více aktivními soudruhy. Personální výměna se dotkla také nejvyššího vedení OV, kde byl v říjnu Stanislav Krause nahrazen na postu předsedy Františkem Havlíkem. Důvody pro tuto výměnu nejsou jasné, nicméně v zápisu ze schůze POV ze září bylo zmíněno, že prof. Krause je „zavalen funkcemi“ a zvažuje na některé z nich rezignovat. František Havlík byl hned následující rok nahrazen Františkem Šimkem.

OV dále na základě neuspokojivých výsledků krajské budovatelské slavnosti přistoupil k restrukturalizaci administrativy „velkého“ Trutnova. Město bylo pro potřeby SČSP rozděleno na 13 částí, každá se svou vlastní odbočkou.⁴

Činnost svazu celkově však byla hodnocena kladně, za což organizace vděčila hlavně relativně rychlému a úspěšnému zakládání odboček. Za prvních devět měsíců roku 1950 se podařilo založit 10 nových, čímž se jejich počet zvýšil oproti předchozímu roku téměř o třetinu – ze sedmnácti na sedmadvacet – přičemž minimálně dvanáct dalších mělo být ještě ten samý rok založeno. Pozitivně – zejména s ohledem na to, že se jednalo o první rok plného fungování – byla předsednictvem okresního výboru vnímána také kulturní činnost svazu. Kromě masových akcí byly pořádány také kulturní večery,

² SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 181, č. j. 857, kart. 32, Zápis ze schůze výboru SČSP v Trutnově konané dne 12. září 1950 v sekretariátě.

³ Tamtéž

⁴ Tamtéž

divadelní představení, výstavy, ale i zdánlivě apolitické akce jako módní přehlídky či návštěvy ZOO. V této době měla okresní organizace celkem 5699 členů.⁵

V následujících letech se poté oblasti působení SČSP začaly rozšiřovat. Kromě kulturních akcí a ustanoveného instruktorského a referentského sboru, pořadajícího v odbočkách pravidelné přednášky, se zaměření obrátilo i jinam. Prostřednictvím stále se rozšiřující sítě odboček začal vliv okresní organizace pronikat také mezi tovární dělníky a zemědělce, kde mohl SČSP provádět nejrůznější propagační a agitační činnosti. Členové svazu tak aktivně pomáhali šířit politiku KSČ, která se na výše zmíněných místech projevovala zejména snahou o bezproblémové a co nejrychlejší znárodnění a kolektivizaci. Práce SČSP byla zaměřována poměrně důsledně podle aktuálních potřeb a trendů, např. v roce 1954 se přednáškové a konferenční činnosti soustředily primárně na důlní, papírenské a textilní podniky.⁶ S organizováním přednášek a besed svazu na okrese často pomáhaly i další složky NF. Ty nicméně mnohdy přistupovaly ke svým povinnostem velmi ledabyly. Problémy pravidelně způsobovala zejména Okresní odborová rada, která leckdy zcela ignorovala své úkoly spojené např. s propagací besed mezi zaměstnanci podniků.

V závodních odbočkách se SČSP též podílel na organizování pracovních soutěží, většinou souvisejících s mírou naplňování pracovního plánu daného podniku.

Za tímto účelem byly z iniciativy SČSP utvářeny úderky ČSP, které měly ve výborech odboček své zástupce. SČSP se velkou mírou ve výrobní a zemědělské činnosti snažil podílet na pokusech o zavádění „nových“ sovětských metod práce, zkušeností a využití sovětských pracovních strojů. Agitační metody byly rozmanité. Byly zpracovávány rámcové plány činnosti na úseku socialistické soutěže a pokrokových pracovních metod. O nové sovětské pracovní metody se také od počátku 60. let intenzivně zajímaly kolektivy soutěžící o titul BSP, které je podle dochovaných zpráv nejen téměř nekriticky přijímaly, ale dále na svých pracovištích propagovaly.⁷

V průběhu 60. let se růst počtu odboček i členů zastavil. Nespočet odboček i jednotlivých členů ke své práci v SČSP přistupovalo velmi pasivně, což se projevovalo zejména malým množstvím pořádaných schůzí i malou účastí na nich, nedůsledným dohledem nad uplatňováním sovětských zkušeností při práci, malou agitační a

⁵ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 181, č. j. 857, kart. 32, Zpráva okresního sekretariátu SČSP Trutnov, září 1950.

⁶ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 185, č. j. 857, kart. 32, Pracovní plán Okresního výboru v Trutnově na rok 1954.

⁷ Srov. Státní okresní archiv v Trutnově (dále SOKA TU), fond (dále f.) Svaz československo-sovětského přátelství – okresní výbor Trutnov (dále OV SČSP Trutnov), inventární číslo (dále inv. č.) 50, číslo jednací (dále č. j.) 841, karton (dále kart.) 22, Referát na zasedání OV SČSP v Trutnově dne 29. listopadu 1961.

propagační činností atd. Liknavý přístup začal být stále více a více zřejmý, v polovině 60. let byly některé odbočky téměř zcela „mrtvé“ a neaktivní. Jednalo se hlavně o vesnické odbočky – v referátu člena OV Šorma z března 1962 se můžeme dočíst, že „28 vesnických odboček spí spánkem velmi hlubokým“.⁸ Řada těchto odboček nevyvíjela aktivitu vůbec žádnou a za celý rok tak docházelo jen k prodeji členských známek. Např. v roce 1963 došlo k uspořádání VČB jen v 51 % existujících odboček, což byl jeden z nejhorších výsledků v kraji. OV se snažil neaktivitu odboček řešit. Byl ustanoven speciální referentský sbor, pokrývající všechny problematické obory, jehož členové byli ochotni odbočkám svou přednáškovou činností pomoci řešit problémy vedoucí k nečinnosti. Témata nabízených přednášek byla výborům odboček pravidelně sdělována, jen velmi málo z nich však služeb speciálních referentů skutečně využívalo. Dále dostal každý člen OV na starost 1–2 odbočky, kterým ve zvýšení činnosti pomáhal. I v samotném OV však v tomto směru docházelo k poměrně nezodpovědnému přístupu k práci a nejednou tak došlo k situaci, že dohledem nad neaktivní odbočkou byl pověřen podobně neaktivní člen OV. Celkově tento způsob oživování odboček určité zlepšení zřejmě přinesl. V roce 1967 byly uspořádány v průměru 4 besedy na 1 odbočku, což je údaj prakticky totožný s výkazy z 50. a 70. let.⁹

Neaktivita a dokonce neustále se zvyšující pasivita některých odboček a členů kulminovala v turbulentním roce 1968. V atmosféře změn a očekávané liberalizace zřejmě část členů dospěla k názoru, že působení SČSP bude v dlouhodobém výhledu ubývat na důležitosti. V průběhu Pražského jara docházelo k rušení některých dlouhodobě neaktivních vesnických odboček, zejména ve vrchlabské oblasti.

Přesto ještě v první polovině tohoto roku byla práce SČSP v okrese poměrně bezproblémová. POV SČSP se v reakci na nejistou situaci snažilo mírnit a potlačovat objevující se kritiku SSSR, zároveň však samo začínalo být stále více a více vstřícnější vůči probíhajícím politickým i socioekonomickým změnám. Můžeme si všimnout, že v návrhu nového programu práce z června 1968 se již objevují konkrétní body jimi ovlivněné. Měl být přehodnocen smysl a celkové poslání MČSP a z politicky výchovných akcí se mělo hlavní těžiště jeho zaměření přesunout více na mezinárodní spolupráci s podniky a institucemi v družebním městě Bachmači v severní Ukrajině.¹⁰ Po invazi vojsk Varšavské smlouvy dne 21. 8. však nastal kolaps vnitřní struktury okresní organizace SČSP. POV zaujalo vůči sovětské agresi velmi negativní postoj.

⁸ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Referát s. Šorma z 31/3 1962

⁹ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Přehled o činnosti organizace SČSP okresu Trutnov

¹⁰ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 27, č. j. 841, kart. 16, Politický rozbor činnosti SČSP v Trutnově za I. pololetí 1968.

Prostřednictvím regionálního deníku *Krkonošská pravda* a rozhlasu byla vydána rezoluce OV SČSP odsuzující intervenci a požadující okamžitý odchod všech cizích vojsk. Předseda Stanislav Vlček i tajemník Václav Martínek se domnívali, že za nově vzniknuvších okolností nemůže SČSP dále fungovat, a prohlásili, že s jejich prací „je konec“, ¹¹ což bylo v článku KP otištěno též. Mnozí členové takové prohlášení zřejmě poměrně správně chápali jako výzvu k ukončení činnosti. Na svůj post rezignovalo pět členů OV písemně a neupřesněné množství ústně. Počet členů OV se během roku 1968 snížil ze 43 na 35, počet členů předsednictva ze třinácti na devět a počet členů ORK z jedenácti také na devět.

V reakci na tyto události začalo masivní rušení odboček. Na některých odbočkách byla pracovní morálka tak nízká, že ani nedošlo k formálnímu ukončení činnosti, spojenému s odevzdáním dokumentů zpět na OV, nýbrž jen k rezignaci místního výboru a faktickému pozastavení práce pobočky. Oficiálně tak odbočky fungovaly dál, ale de facto byly bez vedení a opuštěné. Podobně vypadala situace se členy. Mnozí z nich se ani neobtěžovali své členství zrušit, i když se práce svazu přestali účastnit.

Z celkového množství 89 odboček, které na počátku roku 1968 v okrese existovaly, jich bylo ke konci téhož roku 40 zrušeno a 36 mělo další osud nejistý. Existenci a aktivní činnost mělo potvrzeno jen 13 odboček. ¹²

Členové OV, kteří nerezignovali, odmítali ve zbytku roku 1968 na protest proti invazi pracovat. První plenární zasedání po srpnových událostech se konalo až 27. února 1969 a účastnilo se jej jen 15 členů OV. Následující měsíc rezignoval předseda Vlček a nedlouho poté i tajemník Martínek. Poté co v květnu odešla na jiné pracoviště i hospodárka s. Žídková došlo k faktickému rozpadu okresní organizace.

NF se snažila zoufalou situaci řešit. Na schůzi SČSP 12. června 1969, které se účastnilo jen 12 členů, byl novým předsedou zvolen soudruh Folprecht. Dne 15. září byl jmenován nový tajemník. Na základě údajů z druhé poloviny roku 1968 vyjádřil přibližně ve stejné době OV KSČ pochybnosti o loajalitě některých členů OV SČSP. V listopadu 1969 byly proto se všemi stávajícími členy OV SČSP provedeny pohovory za účelem zjištění jejich politických názorů. Po těchto pohovorech se počet členů OV opět snížil; 28 členů – z nichž 18 bylo členy KSČ – rezignovalo na své členství dobrovolně a 1 člen byl odvolán. Na přelomu let 1969 a 1970 již zbývalo z původních 43 členů OV jen 14 osob. Přesto se aktivita SČSP začala pomalu opět zvyšovat. Ve spolupráci s OV NF se svaz podílel na organizaci všech akcí MČSP i dalších. Po

¹¹ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 138, č. j. 841, kart. 42, Pokračování zhodnocení výchozí politické situace před výměnou stranických legitimací u společenských organizací NF.

¹² Tamtéž

odvolání ještě jedné členky a odstěhování se dočasného předsedy Folprechta, kterého nahradil JUDr. Zdeněk Hudek, bylo v lednu 1970 do OV koptováno 13 nových členů a počet členů se ustálil na 25.¹³ Poté se situace uklidnila a stabilizovala.

V 70. letech se organizace navrátila ke svému předreformnímu fungování. Musíme zmínit, že invaze velmi poškodila obraz i vnímání Sovětského svazu, takže veřejnost nebyla vůči záležitostem, které nebylo možné oddělit od sovětské přítomnosti v zemi, příliš přátelsky naladěna. K členství v narychlo obnovovaných odbočkách SČSP přistupovala velká část veřejnosti poměrně chladně. Členství v SČSP bylo mnohými vnímáno stále více a více jako pouhá formální záležitost a aktivita jednotlivých členů nebyla později ani příliš kontrolována. Navzdory takovým náladám a pocitům mohl svaz svou situaci na počátku 70. let hodnotit pozitivně, neboť pořádané akce se zlepšovaly jak po kvalitativní, tak po kvantitativní stránce a účast na nich byla poměrně vysoká.

Již v počátečním období normalizace začala stále více a více převyšovat popularita kulturních akcí nad politickými, což lze dobře sledovat například v případě meziročního vývoje v letech 1972 a 1973. V roce 1972 bylo uspořádáno celkem 346 politicko-propagačních akcí s celkovou účastí 13 647 lidí. Následující rok byl počet těchto akcí zvýšen na 484, přičemž počet účastníků stoupl o necelých 5 000 na 18 207. Oproti tomu množství pořádaných kulturních akcí sice ve stejném období kleslo ze 123 na 104, avšak počet jejich účastníků se více než zdvojnásobil – z 22 296 na 55 322 osob.¹⁴ Skokový nárůst o cca 150% za jediný rok byl způsoben masivní zájezdovou činností, která byla pro léto roku 1973 oproti roku předcházejícímu zavedena; bylo to právě III. čtvrtletí, tedy měsíce červenec, srpen a září, kdy k výraznému navýšení účasti došlo. Tento údaj nám může posloužit jako dobrý indikátor toho, co se v dalších dvou desetiletích stalo pro svaz normou. A sice to, že nejoblíbenějšími akcemi se staly u členské základny ty pokud možno co nejméně politicky zatížené – turistické zájezdy po ČSSR, kulturní večery a koncerty, sportovní akce a akce pro děti jako např. poutě, karnevaly a hry. V žádném z těchto případů se samozřejmě nejednalo o zcela apolitické akce, trend byl však přesto jasný.

POV SČSP vnímalo tento vývoj poměrně ambivalentně. Činovníci byli na jedné straně potěšeni z toho, že se po dlouhodobé stagnaci z 60. let podařilo okresní organizaci SČSP oživit, zároveň však nesli značně nelibě trend, který potvrzoval, že

¹³ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 138, č. j. 841, kart. 42, Stupeň očisty v okresní organizaci Svazu československo-sovětského přátelství.

¹⁴ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Rozvoj okresní organizace SČSP v roce 1973.

zájem členů o politické akce jen stěží pokulhával za kulturními podniky. Ve snaze o zlepšení svého politického působení se svaz snažil nalézt oblast zaměření, ve které by šlo co nejlépe kulturně zábavnou i politicko-výchovnou složku skloubit. V tomto směru došly poměrně brzy OV SČSP a OV KSC k závěru, že nejlepší bude zaměřit činnost SČSP na děti a spolupráci s nově vzniklým Svazem socialistické mládeže postavit na vyšší úroveň, než tomu bylo u jeho předchůdce ČSM.¹⁵

Trutnovský SČSP se tedy od počátku 70. let snažil oproti předchozímu období poměrně výrazně práci s dětmi prohlubovat. Společně se SSM a Pionýrskou organizací pořádal např. výlety po přírodě, dětské filmové festivaly či školní soutěže. Soutěže jako Puškinův památník byly kultivovány a na přání POV docházelo k neustálému zvyšování jejich estetické úrovně a náročnosti. Dětské soutěže byly také podstatně více propagovány, v rozhlase, pomocí plakátů ve školách atd. To vše vedlo ke zvyšující se účasti, ale také k neustále stoupajícím nákladům. Od roku 1972 byly pravidelně pořádány letní pionýrské tábory s výukou ruského jazyka. Byly prováděny také výměnné pobyty dětí s družebním městem Bachmačí.¹⁶

Radost z intenzivní práce s dětmi však okresnímu výboru kalily špatné zprávy z jiné oblasti. Politické a smíšené politicko-kulturní akce, zejména každoroční masové oslavy jako LMS a MČSP, měly přes všechny snahy OV SČSP v tomto omezenou návštěvnost. Ve výročních zprávách o své činnosti sice OV hodnotil účast stále spíše pozitivně, z plánů rozpočtů však můžeme vytušit, že očekávání, ačkoliv se jevila jako poměrně realistická, byla vždy podstatně vyšší než skutečnost. Jelikož výnosy z politických a masových akcí tvořily největší položku na seznamu příjmů, nesplnění očekávání způsobovala od konce 70. let znatelné zpomalení růstu zisků svazu.

V kontrastu s upadající oblíbeností politických akcí a oslav docházelo v průběhu 80. let postupně k úspěchům v prohlubování mezinárodní spolupráce v podobě družebních vztahů s organizacemi v bachmačském regionu v Černigovské oblasti Ukrajinské SSR. SČSP pomáhal udržovat družební styky mezi trutnovskými a bachmačskými podniky a organizovat oboustranné zahraniční pracovní návštěvy. Po nástupu Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS v roce 1985 se mezi některými členy svazových výborů začaly objevovat úvahy o změnách ve svazovém fungování. Jednalo se o opatrně vznášené návrhy na možné přehodnocení činnosti v rámci organizace práce SČSP a jejího celkového směřování. Z praktického hlediska však k žádným zásadním

¹⁵ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 18, Stručné zhodnocení činnosti okresní organizace SČSP za rok 1973.

¹⁶ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 18, Referát na výjezdni plenární zasedání OV SČSP Trutnov – 19. 6. 1976.

změnám v činnostech svazu a jeho stanovených cílech nedošlo, takže si nadále uchovával charakter téměř nekritického propagátora brežněvovské linie sovětských záležitostí.¹⁷ Prosadily se pouze některé menší změny v přístupech k dosažení těchto cílů. Organizace např. výrazně upustila od poměrně agresivní agitační činnosti v oblasti náboru nových členů na odbočkách a nasadila vůči skeptickým občanům smířlivější tón. OV se také poměrně vlídně postavil k myšlence možné decentralizace svazové činnosti a možnosti řešení svazových problémů na okresní úrovni bez čekání na pokyny z kraje, ÚV KSČ a vlády.

Poslední velkou akcí pořádanou SČSP byly LMS v červenci 1989. Sametová revoluce na konci roku způsobila trutnovskému SČSP nenávratné poškození. OV ve své práci téměř vůbec nezohledňoval politický a společenský vývoj v ČSSR a zejména v SSSR. Předběžný plán činnosti pro rok 1990, vypracovaný v létě roku 1989, se v žádném směru nelišil od let předcházejících.¹⁸ Po zásadních změnách, které se udály v prosinci 1989, musel být proto zcela zavržen, neboť v novém politickém uspořádání země nebyl o účast na politických akcích velký zájem a provedení plánu by zřejmě bylo velmi ztrátové.

Po ukončení činnosti Národní fronty v únoru 1990 se organizace SČSP osamostatnila. V březnu 1990 rezignovalo POV trutnovské organizace SČSP a z rozhodnutí plenárního zasedání OV bylo nahrazeno Prozatímním koordinačním výborem s pěti členy. Velká část odboček ukončila svou činnost na jaře roku 1990, avšak poměrně nezanedbatelné množství jich pokračovalo dále. Definitivní zkázu okresní organizaci způsobil rozpad samotného Sovětského svazu v prosinci roku 1991. V reakci na tuto událost došlo během krátké doby k uzavření všech zbývajících odboček SČSP a z organizace tak zbylo již jen torzo v podobě okresního výboru. Výbor však v této době již nevyvíjel prakticky žádnou činnost. Koncem dubna 1993 došlo k přejmenování organizace na Společnost přátel národů SNS. Následně byl učiněn poslední pokus o vzkříšení práce organizace, která by nadále propagovala přátelství s nově obnoveným Ruskem. Po jeho selhání došlo o něco později v témže roce k definitivnímu ukončení činnosti.

¹⁷ SOkA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 529, č. j. 857, kart. 88, Návrh usnesení okresní konference SČSP 1987.

¹⁸ SOkA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 529, č. j. 857, kart. 88, Plán práce OV SČSP Trutnov na I. pololetí 1990.

2. Interní struktura a organizace práce

Následující kapitola se podrobněji věnuje vnitřnímu uspořádání okresní organizace SČSP, jejímu hospodaření a vývoji počtu odboček a členů.

2.1. Vývoj členské základny

První statistickou zprávu podávající informace o členech svazu máme z 12. 9. 1950, tedy prvního roku plného fungování okresní organizace SČSP. K tomuto datu bylo v SČSP na trutnovském okrese 5 699 členů. Více než polovinu z tohoto počtu tvořili dělníci, kterých bylo 3 420. Dále bylo členy 968 úředníků, 287 zemědělců, 261 učitelů a kulturních pracovníků, 28 soukromníků a 737 osob jiného řemesla.¹⁹ Nejvíce členů bylo středního věku, tedy mezi 26 a 50 lety – 4 024. Starších 50 let bylo 892. Nejmenší byla nejmladší věková skupina, členů mezi 16 a 25 lety bylo 783. V následujících letech byla prováděna poměrně „zuřivá“ náborová kampaň, do které však zasahovaly i jiné členské organizace okresní NF, a to často bez řádné domluvy se samotným SČSP. Došlo tak např. k tomu, že při příležitosti oslav MČSP roku 1951 bylo po SČSP na Trutnovsku Krajskou odborovou radou (KOR) požadováno získat 900 nových členů, avšak v průběhu oslav se trutnovská OOR rozhodla navýšit toto číslo na 1 200 a to i přesto, že sama zatím neměla žádné informace o tom, jak úspěšně probíhal nábor doposud.²⁰

Přes všechny komplikace se členská základna rozrůstala, což však spíše než s úspěšným nábořem na již existujících odbočkách souviselo se zakládáním odboček nových. V červenci roku 1953 měla okresní organizace SČSP již 7 270 členů. Přestože byl údajný liknavý přístup k náboru nových členů poměrně častým předmětem sebekritiky OV. Lze říci, že ve skutečnosti probíhala v 50. letech v rámci možností náborová činnost poměrně úspěšně a na počátku 60. let již počet členů dosahoval na hranici 20 000. V průměru tedy SČSP v 50. letech získával na Trutnovsku až 1 500 nových členů ročně. Přesná čísla z tohoto období se bohužel nedochovala, avšak např. v závazku z počátku roku 1962 si okresní organizace předsevzala, že ke konci téhož roku bude mít minimálně 21 300 členů.²¹ Poté však růst počtu členů zpomalil, zastavil se a začal z nejasných důvodů pozvolna klesat. V roce 1965 bylo v okrese 18 865 členů

¹⁹ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 181, č. j. 857, kart. 32, Zpráva okresního sekretariátu SČSP Trutnov, září 1950.

²⁰ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 182, č. j. 857, kart. 32, Zpráva OOR Okresnímu akčnímu výboru NF ze dne 14. 11. 1951.

²¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Referát na plenární zasedání OV SČSP dne 21. února 1962.

SČSP. V dubnu 1967 bylo v 89 existujících odbočkách vedeno celkem 15 793 členů. Následně úbytek zastavil, a situace začala napovídat možnému opětovnému nastartování růstu. K tomu však nedošlo, neboť ihned poté přišla pro svaz katastrofa, když následkem vpádu vojsk Varšavské smlouvy došlo v souvislosti se zhroutilím okresní struktury SČSP k hromadnému rušení odboček, a s tím souvisejícímu velkému propadu v počtu členů. V tomto období jich svaz opustily přibližně ¾ a k roku 1970 tak počet členů poklesl jen na pouhých 3 950.²² V následujících čtyřech letech byly odbočky obnovovány a členská základna se tak začala znovu navyšovat tempem cca 1800 staronových členů za rok.

Sociální složení členů se oproti 50. létům poněkud změnilo. Roku 1973 byli dělníci s počtem 2 499 z celkových 9 343 stále největší skupinou, avšak proporčně tvořili již jen méně než třetinu členů. Zbývající členy tvořili vědci a technici (1217), státní zaměstnanci (528), zdravotníci a zaměstnanci obchodů a služeb (504) a zemědělci (429). Úředníci a ostatní pracovníci byli zastoupeni v počtu 2 459. V neposlední řadě musíme zmínit členy „nepracující“, a sice důchodce a ženy v domácnosti. Těch bylo v tomto roce již 1 707. V 70. a 80. letech patřili k nejaktivnějším a nejvěrnějším členům SČSP.²³ Od poloviny 70. let pak nábor nových členů víceméně stagnoval. V roce 1981 měla okresní organizace celkem 13 146 členů, o rok později to bylo 13 788. Nárůst tedy jen o 642 lidí za rok, což pochopitelně nebylo vnímáno nijak pozitivně. Příčin této stagnace bylo několik. Mnoho lidí, zejména mladých, odmítalo do svazu vstoupit z ideologických důvodů. Celkově docházelo ke „stárnutí“ členské základny, což bylo nejvíce viditelné v místních městských a vesnických odbočkách, neboť mladí lidé, pokud již do svazu vstoupili, tak dělali spíše v odbočkách svého zaměstnání než svého bydliště. Přes všechnu snahu organizace o nábor nových členů byla odezva nízká. SČSP se také často nedařilo udržet si členy stávající. Např. roku 1983 si POV dalo závazek, že na počest IX. sjezdu SČSP každá odbočka zvýší počet svých členů o minimálně dva. Zde však docházelo k tomu, že naprostá většina odboček sice skutečně alespoň dva nové členy získala, současně však mnohé více než dvojnásobek ztratily.²⁴ POV při řešení těchto problémů spíše tápalo a jeho opatření nebyla příliš efektivní.

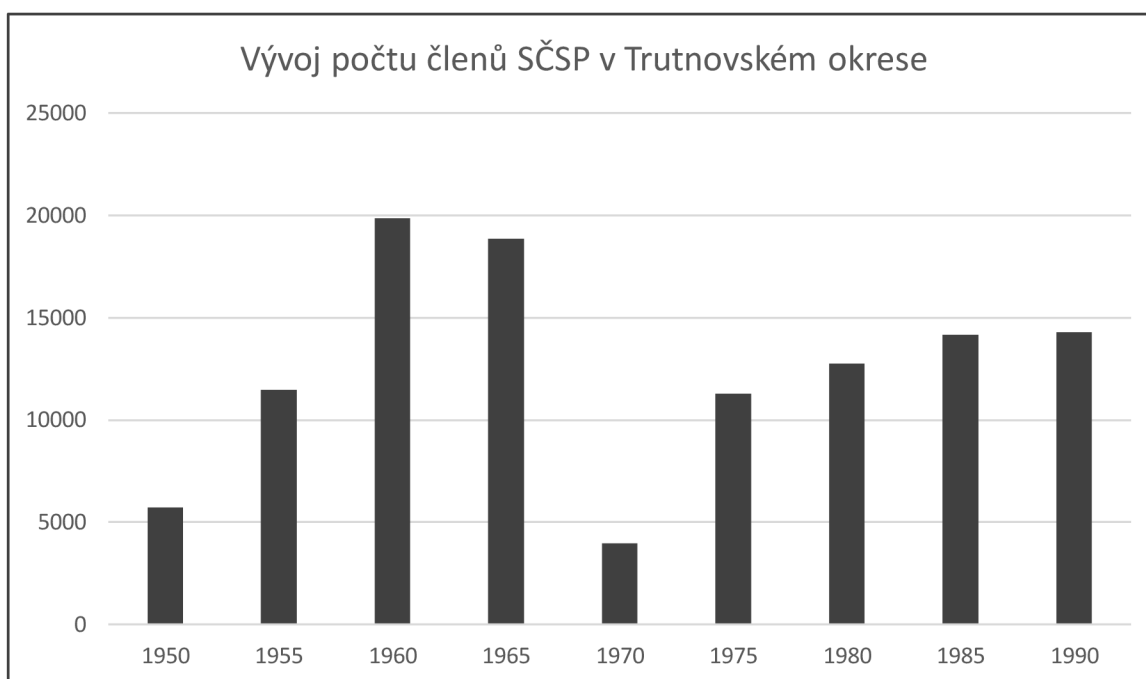
Počtů z počátku 60. let se již nikdy dosáhnout nepodařilo. Na konci 80. let bylo členů něco málo přes 14 000, přičemž v této době již okresní SČSP spíše než o navýšení tohoto počtu bojoval alespoň o jeho udržení. V roce 1988 byl trutnovský okres co do

²² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Rozvoj okresní organizace SČSP v roce 1973.

²³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 18, Zpráva POV na plenární zasedání OV SČSP – červen 1986.

²⁴ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Zpráva o stavu organizace na rok 1983.

počtu členů na 4. místě v kraji. Ze statistické zprávy ÚV SČSP vyplývá, že na počátku roku 1989 měl v okrese Trutnov SČSP celkem 14 384 členů. Zprávy o vývoji po sametové revoluci se bohužel nedochovaly, můžeme však předpokládat prudký pokles.

2.2. Vnitřní struktura a odbočky

Svaz československo-sovětského přátelství byl stejně jako další složky NF zcela centralizovanou organizací. Jeho činnost byla řízena ústředním výborem SČSP, kterému se jakožto nižší správní jednotka zodpovídaly výbory krajské. Samy KV poté dále usměrňovaly činnost výborů okresních. Na nižší úrovni figurovaly Městské a Celozávodní výbory. Nejnižší postaveny byly odbočky, které zajišťovaly konkrétní činnost svazu v jednotlivých obcích, podnicích a jiných institucích. Odbočky disponovaly poměrně vysokou mírou autonomie v rozhodování o svých činnostech, musely se však řídit směrnicemi a nařízeními OV, MěV a CZV určujícími vždy pro konkrétní rok či období svazové zaměření.

Činnost OV řídilo předsednictvo okresního výboru. V jeho čele stáli předseda, tajemník, politicko-organizační tajemník a finanční hospodář. Předseda byl do své funkce volen, tajemníci a hospodář byli následně jmenováni.

Předsedové OV SČSP	Tajemníci OV SČSP
Stanislav Krause 1949 - 1950	Bedřich Dostál 1949 – 1950
František Havlík 1950 – 1951	Vlasta Melounová 1950
František Šimek 1951 – 1953	Josef Šrámek 1950 – 1953
Bedřich Karhát 1953 – 1956	Antonín Sobl 1953 – 1955
František Matěna 1956 – 1961	Truda Stolínová 1955 – 1959
Jaromír Hurdálek 1961 – 1965	Josef Černý 1959 – 1962
Stanislav Vlček 1965 – 1969	Vladimír Vik 1962 – 1966
Martin Folprecht 1969	Václav Martínek 1966 – 1969
Zdeněk Hudek 1969 – 1979	Josef Machek 1969 – 1979
Zdeněk Licek 1979 – 1985	Jana Petrovská 1979 – 1989
Jiří Vajsar 1985 – 1990	Bedřich Kovář 1989 – 1990

Většina zbývajících členů OV zastávala funkce předsedů jednotlivých komisí OV SČSP.²⁵

Úkolem komisí byla dílčí správa převážně interních záležitostí svazu a zajištění jeho efektivního působení v předem vytyčených oblastech. Komise byly dvojího typu – stálé, fungující po celý rok a speciální, které byly vytvářeny či aktivovány vždy podle individuálních potřeb. Ve skutečnosti stálé komise příliš stálými nebyly a jejich statut byl neustále upravován. Stálých komisí bylo zpočátku sedm – komise ruského jazyka; pracovní aktivity; politicko-výchovné práce; kulturně-masové práce; vnitrosvazového života; družebních styků a turistiky a komise politicko-organizační. Neustálé rozšiřování pole působnosti okresní organizace SČSP a změny v jejím zaměření vedly v pozdějších letech ke zřízení dalších stálých komisí: hospodářsko-finanční komise a lektorského sboru.

Počet členů komisí nebyl nikde pevně stanoven či limitován. Činnost komisí byla financována z rozpočtu OV SČSP, přičemž částky byly přiřazovány vždy na určitý rok podle předem stanoveného klíče. Komise podávaly o svém působení pravidelná hlášení předsednictvu OV – tato hlášení sestávala primárně z celkového zhodnocení plnění plánu, shrnutí nedostatků, hodnocení podílu jednotlivých členů na činnosti organizace, spolupráce s ostatními komisemi OV SČSP a jinými organizacemi NF a konečně také z návstinu zaměření činnosti v příštím období. Hlášení byla v první polovině existence

²⁵ SOkA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 182, č. j. 857, kart. 32, Zápis z II. okresní konference Svazu československo-sovětského přátelství Trutnov, konané dne 10. června 1951 v Národním domě v Trutnově.

svazu poměrně obsáhlá, po roce 1968 však docházelo ke značnému zestručnění jejich obsahu. Komise se scházely přibližně jednou měsíčně.

Z hlediska odboček byla dodržována základní forma SČSP. Okresní výbor, fungující od roku 1948, zodpovídal za činnost jednotlivých odboček, které byly dále rozdělovány podle svého umístění. Existovaly tak odbočky závodní, školské, vesnické a místní odbočky ve městech, které se dále dělily na příměstské, uliční a později i sídlištní. Odbočky byly zřizovány téměř všude, kde to bylo možné; výjimku tvořily ty obce, které byly tak malé, že by udržování stálé ZO nebylo ekonomicky výhodné. V takových případech došlo k přidružení k jiné sousední obci, která za pořádání akcí převzala zodpovědnost. Např. odbočka ve Rtyni v Podkrkonoší tak zastupovala i sousední Odolov apod.²⁶

Všechny odbočky měly své vlastní výbory, komise, a sestavovaly si své plány akcí a rozpočty. Svou činnost si pravidelně určovaly na svých výborových a členských schůzích. Každá odbočka se zodpovídala nadřazené ZO SČSP. Pro velkou část odboček plnil tuto funkci kontrolně řídicího orgánu samotný OV, ale odbočky ve větších městech a při větších podnicích byly řízeny příslušnými svazovými městskými a jinými výbory. Jmenovitě to byly městské výbory SČSP v Trutnově, ve Dvoře Králové nad Labem, ve Vrchlabí, v Úpici, v Žacléři a v Hostinném, Celozávodní výbory Tiba a Texlen a Celostaveništní výbor na Státním statku Lánov.²⁷ Každá odbočka měla také své revizory, kteří dohlíželi na její hospodaření.

Odbočky plnily funkci základního výkonného orgánu SČSP. Zajišťovaly na místech svého působení besedy a přednášky svazových lektorů. Uzavíraly za své členy a přidružené skupiny (úderky, kolektivy BSP-ČSP,...) svazové a pracovní závazky. Dále plnily body volebního programu NF nebo s plněním pomáhaly dalším jejím složkám. Členové odboček SČSP byli motivováni k práci řadou odměn jako např. slevami na vstupenky do řady institucí, možností získat vysoký příspěvek na zájezd do SSSR, možností využívat rekreační objekty ve vlastnictví SČSP. Také mohli být za dobrou práci v odbočce odměněni vyznamenáními SČSP, např. Čestným uznáním či Čestným odznakem I. a II. stupně. Návrhy na vyznamenání zhotovovaly výbory odboček a posílaly je k projednání na OV, který o udělení rozhodl.²⁸

O své činnosti a hospodářské aktivitě podávaly odbočky Okresnímu výboru pravidelná čtvrtletní hlášení, která však byla poměrně formální záležitostí, o čemž

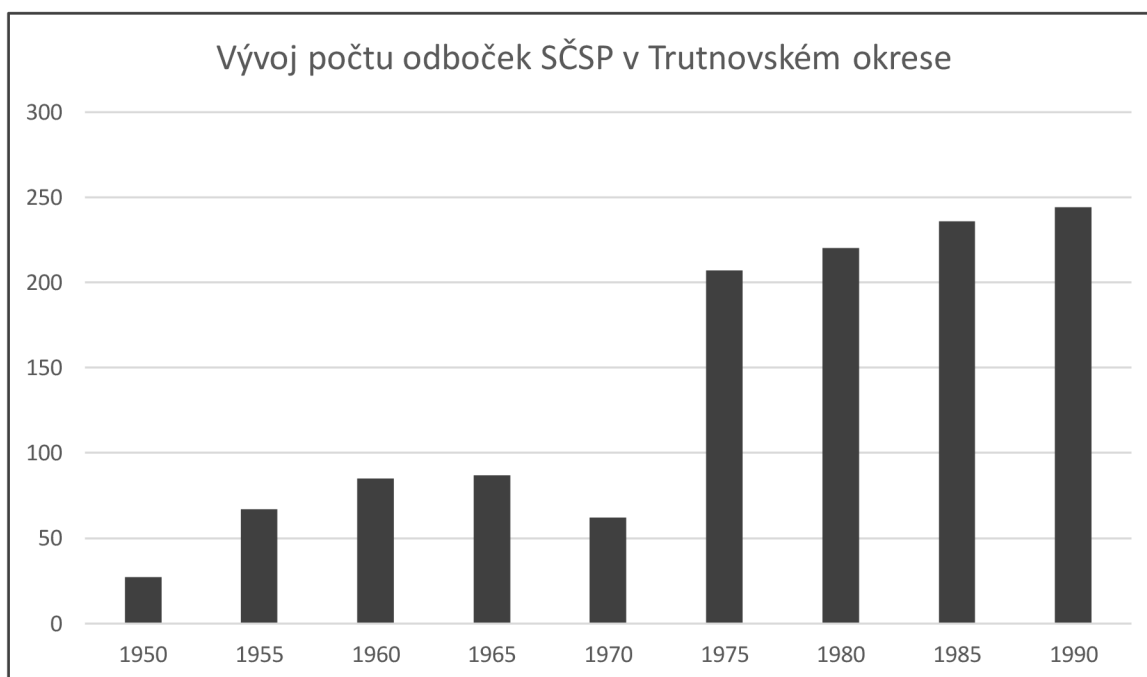
²⁶ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 181, č. j. 857, kart. 32, Hlášení o průběhu LKR a oslavy VŘSR v okrese Trutnovském.

²⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 77, č. j. 841, kart. 30, Přehled odboček a výborů SČSP v okrese 3610 Trutnov.

²⁸ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 76, č. j. 841, kart. 29, Návrhy na vyznamenání.

napovídá i fakt, že musela být odesílána i pokud daná odbočka vůbec žádnou činnost nevykonala.²⁹

Rychlost ustavování odboček v některých obdobích korelovala s rychlostí zvyšování členské základny, zejména v pozdějším období se však rozdíl v poměru nových odboček a nových členů začal značně zvyšovat „ve prospěch“ odboček, což jen dále dokazuje růst nezájmu o členství ve svazu. V září 1950 bylo na Trutnovsku celkem 27 odboček SČSP, přičemž poté následovalo období značného rozmachu a již o necelé 2 roky později, v červenci 1953, bylo odboček v okrese už 61.³⁰ V roce 1959 dosáhl počet odboček čísla 90, poté se však zastavil a v průběhu 60. let spíše kolísal – k únoru 1962 existovalo odboček 82; o pět let později, v červenci 1967 jich bylo 89.³¹ Po krátkodobém propadu roku 1968 nastalo na počátku 70. let období nejmasivnějšího zakládání. Počet odboček se mezi lety 1970 a 1973 zvýšil téměř trojnásobně – z 62 na 170. Od konce 70 let zakládání opět zpomalovalo, avšak zpočátku ne tak razantně, jako tomu bylo u růstu počtu členů. V roce 1982 bylo odboček 226, tou dobou však počet odboček stoupal již prakticky nezatelně o v průměru zhruba 3 odbočky za rok.³² V roce 1988 dosahoval počet odboček čísla 243.³³

²⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 19, č. j. 841, kart. 13, Zlepšit činnost revizorů v odbočkách SČSP.

³⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Hlášení o stavu SČSP za měsíc červen.

³¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Zpráva o činnosti okresní organizace SČSP v Trutnově za I. pololetí 1967.

³² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Statistický přehled II/82 ve srovnání II/81.

³³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 122, č. j. 841, kart. 38, Rozbor statistického hlášení o stavu okresní organizace za rok 1988.

Z hlediska sektorového rozložení byla mezi odbočkami SČSP na Trutnovsku tradičně nejvíce zastoupena oblast průmyslu a poté vesnice. Oba sektory však zejména ve druhé polovině trvání svazu procházely zcela opačnými tendencemi. Zatímco počet odboček v průmyslu neustále stoupal, v případě vesnic tomu bylo naopak. Mezi lety 1973 a 1988 tak počet odboček v průmyslu stoupl ze 49 na 64, kdežto vesnické odbočky klesly ze 41 na 34.³⁴ Hlavním důvodem poklesu počtu vesnických odboček v pozdějším období byla nejspíše stále postupující urbanizace, současně však existovaly i důvody jiné, individuální. Zejména v malých vesnicích a osadách, z nichž většina byla později sloučena s většími sousedními obcemi, mohly i zdánlivě nepatrné změny jejich charakteru způsobit rozpad odbočky. Tento osud potkal například odbočky ve vesnicích Janovice u Adršpašsko-teplických skal či Strážkovice, kde začaly postupem času převažovat pouze rekreační objekty. Někdy se též stalo, že odbočku v nepříliš početné vesnici pohltila závodní odbočka tamního průmyslového podniku či JZD, jako se tomu stalo např. roku 1986 v Kocbeřích a Volanově.³⁵

Podstatně méně odboček bylo ve městech a městských částech; jejich počet zde nikdy nepřesáhl číslo 25, avšak z hlediska dlouhodobého vývojového trendu lze zcela jasně usoudit, že pokud by na československé politické scéně nedošlo k žádným výraznějším změnám, městské, zejména sídlištní odbočky by již v 90. letech nad vesnickými zcela dominovaly.

Samotná činnost odboček nebyla nikdy bezproblémová. V 50. letech byla činnost odboček hodnocena poměrně dobře, ale už tehdy se objevovaly komplikace. Mnohé odbočky nepracovaly podle svých plánů či neodesílaly hlášení o činnosti, což vedlo ke zkreslování obrazu činnosti celé okresní organizace. V roce 1955 dostával OV pravidelná hlášení jen od 50% odboček.³⁶

Jak již bylo zmíněno v části věnované historickému vývoji, již od 60. let se práce některých odboček kvalitativně snižovala. Mnohé, zejména vesnické odbočky nepořádaly schůze, měly problémy s ustavováním svých výborů, nevybíraly členské příspěvky a pozdě či vůbec neodevzdávaly na OV své plány práce, závazkové listiny a návrhy na vyznamenání. Předsedové mnohých odboček se neúčastnili ani střediskových aktivů SČSP, které proto poté mnohdy musely být opakovány. Ve zprávě o pololetní činnosti z léta 1967 hodnotil OV svých 89 odboček takto: 26 pracovalo dobře, 31

³⁴ Skutečný rozdíl je pravděpodobně ještě vyšší, neboť oproti roku 1973 bylo ve výkazu z roku 1988 z oblasti průmyslu samostatně vyčleněno stavebnictví s šesti odbočkami a doprava se sedmi.

³⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 18, Zpráva POV na plenární zasedání OV SČSP – červen 1986.

³⁶ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 186, č. j. 857, kart. 32, Zpráva o plnění úkolů stanovených plánem OV – SČSP v Trutnově 1955.

průměrně, 21 nedostatečně a 11 odboček nepracovalo vůbec.³⁷ Na počátku 70. let se výsledkem procesu konsolidace podařilo tyto problémy dočasně utlumit, později se ale opět objevily.

Problémy se nevyhýbaly ani novým sídlištním odbočkám, které byly zakládány velmi pomalu. POV zřejmě špatně pochopilo, kde všude mají být sídlištní odbočky zakládány. SO tak vznikaly zpočátku pouze u sídlišť vzniknuvších v místech předtím nezastavěných, zatímco oblasti, kde paneláková sídliště vznikla přestavěním již obývaného prostoru, byly prakticky ignorovány. Ještě v létě roku 1986 tak v celém okrese byla pouze jedna jediná sídlištní odbočka pracující (v trutnovském Šestidomí), a dvě plánované. (Trutnov - Zelená louka a Vrchlabí - Liščí kopec). Tradičně nejlépe pak byly z odboček místních a vesnických hodnoceny ty nacházející se ve starší městské zástavbě a menších městech, které byly již dobře etablované a netrpěly nedostatkem aktivních členů.³⁸

Z městských a vesnických odboček byly z hlediska hospodářského fungování i míry aktivity tradičně nejlépe hodnoceny odbočky v horských oblastech, v 50. a 60. letech např. MO Janské Lázně, v letech 70. a 80. poté Svoboda nad Úpou. Na těchto odbočkách byla oceňována zejména kreativita a kvalitní materiální zabezpečení při pořádání přednášek a akcí, včasný výběr členských příspěvků, vysoká účast na schůzích a aktivech a dobrá spolupráce s ostatními složkami NF.³⁹ Za dlouhodobou dobrou práci mohly být odbočky z návrhu OV SČSP oceněny vyznamenáním Národní fronty. Naopak nejhorší výkony vykazovaly vesnické odbočky ve Vlčicích a Chotěvicích.

Závodní odbočky také čelily svým problémům, avšak jejich charakter se poněkud lišil. Časté byly administrativní nedostatky, např. nečíslování pokladních knih, nevedení přehledných seznamů pracovníků, nepravidelná hlášení o činnosti a nesprávné zacházení s finančními prostředky. Uvedené problémy se OV snažil řešit různými způsoby; byly zvyšovány počty revizorů, vedeny pohovory se zodpovědnými osobami a iniciovány personální obměny ve výborech. Obecně se však nejednalo o akutní problémy závažného rázu, proto jim nebyla věnována přílišná pozornost.

³⁷ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Zpráva o činnosti okresní organizace SČSP v Trutnově za I. pololetí 1967.

³⁸ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 18, Zpráva POV na plenární zasedání OV SČSP – červen 1986.

³⁹ Tamtéž

2.3. Rozpočet a financování

Stav rozpočtu patřil k nejpozorněji sledovaným záležitostem v činnosti organizace. Správné sestavení rozpočtu bylo základním stavebním kamenem bezproblémového a efektivního fungování celé okresní organizace.

Rozpočty byly vypracovávány vždy na jeden kalendářní rok podle pokynů a směrnic ÚV SČSP. Vytvoření rozpočtu bylo úkolem OV, konkrétně jeho tajemníka, předsedy, hospodáře a hospodářského aktivu, kteří při této činnosti museli zohlednit několik faktorů. Při sestavování se vycházelo z plánů pracovní činnosti na následující rok, zahrnujícího pořádané akce, slavnosti a také další rozvoj organizace. Zohledňovány byly také skutečné výsledky z předchozích let.⁴⁰ Byly vyhotoveny seznamy předpokládaných výdajů a příjmů a stanovena výše výběru členských příspěvků. Pro každý rok byly stanoveny závazné limity, včetně limitu hospodářského výsledku a částky tvořící očekávaný přebytek. Součástí rozpočtu byl i komentář s odůvodněním určených limitů a zpráva o stavu majetku.⁴¹ Takto vyhotovený návrh rozpočtu poté projednala a schválila členská schůze OV. Obdobným způsobem byly městskými a místními výbory vytvářeny i rozpočty jednotlivých odboček. Rozpočet odboček mohl být deficitní, avšak na celookresní úrovni organizace musel být vždy přebytkový anebo vyrovnaný; rozpočty se schodkem nebylo okresní revizní komisí dovoleno schvalovat. Všechny návrhy rozpočtů odboček byly individuálně posuzovány hospodářsko-finanční komisí OV tak, aby součty příjmů i výdajů všech ZO v okrese nebyly v záporných číslech. Přebytek hospodaření byl vždy použit jako rezerva pro příští období. Za správné plnění rozpočtu OV, městských výborů i odboček zodpovídaly jejich příslušné výbory kolektivně.

Na konci každého roku byl ORK vytvořen rozbor hospodaření, ve kterém byly porovnány plánované výdaje a příjmy se skutečnými a vyvozeny závěry a poučení. Hlavními zdroji příjmů okresní organizace SČSP byly téměř vždy výnosy z pořádaných politických akcí a členské příspěvky. Tyto dvě položky dohromady tvořily většinou cca 80% veškerých příjmů. Zbytek tvořily zisky z PTRJ, mezinárodní činnosti a prodeje členských legitimací. SČSP také čerpal z fondu rozvoje a rezerv ONV různé dotace, jejich přidělení však nebylo nikdy jisté a většina rozpočtových plánů s nimi tak předem nepočítala. I v případě jejich poskytnutí se jednalo o většinou poměrně malé částky. Např. za rok 1983 činila výše obdržených dotací celkem pouze 20 600 Kčs, což

⁴⁰ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 132, č. j. 841, kart. 42, Zpravodaj OV SČSP 1986.

⁴¹ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Komentář k rozpočtu OV SČSP v Trutnově – na rok 1974.

odpovídalo jen zhruba 2,5% celkových zisků. Následující rok 1984 to poté bylo jen 4 692 Kčs, tedy 0,5% celkových zisků.⁴²

Největší finanční zátěží okresního SČSP byly kulturní, sportovní a ostatní akce spolu se zájezdy, jejichž pořádání tvořilo často téměř polovinu všech ročních výdajů. Nákladné byly také akce politické, pořádání PTRJ a mezinárodní činnost, nicméně jak jsme si již řekli, tyto akce byly také poměrně výnosné. Např. zisky z PTRJ a mezinárodní činnosti tak většinou dokázaly náklady na ně kompletně nebo alespoň z velké části pokrýt. Dále musíme jako důležité, prakticky bezprofitové výdaje zmínit hospodářskosprávní činnost a odbočkám odvedený podíl z členských příspěvků a legitimací. Některé náklady byly pravidelně hrazeny z cizích zdrojů, např. některými členy osobně. Tyto výdaje nebyly v rozpočtu nikdy reflektovány.⁴³

Celkově se rozpočet okresní organizace SČSP za 45 let její existence pochopitelně neustále navyšoval, nikdy však neopustil řády statisíců. Například v roce 1950 činila celková výše příjmů 240 646 Kčs; výdaje činily 201 924 Kčs.⁴⁴ O cca 30 let později, v roce 1984, byly příjmy v hodnotě 941 280 Kčs a výdaje – 876 806 Kčs.⁴⁵

Obecně můžeme konstatovat, že financování SČSP neprobíhalo na Trutnovsku nikdy zcela podle schváleného plánu. Fakticky nebyla činnost okresní svazové organizace téměř nikdy prodělečná, spravování financí však dlouhodobě doprovázely různé problémy. OV byl velmi často příliš optimistický ohledně očekávaných příjmů. Zejména spodní limity příjmů z politických akcí byly s ohledem na nálady ve společnosti často až nesmyslně vysoké a jejich splnění bylo prakticky nemožné. Nesplnění rozpočtových požadavků u některých položek bylo většinou alespoň zčásti kompenzováno překročením položek jiných; např. v případě členských příspěvků byl výběr zejména v pozdějších letech pravidelně přeplňován až o 10%, což odpovídalo částkám v řádech desetitisíců. Nicméně takové přeplňování bylo poměrně běžné i z celostátního hlediska a trutnovský okres v něm navíc nepatřil k žádným premiantům.⁴⁶ I kdyby však ano, částky navíc získané z členských příspěvků by přesto nikdy neměly šanci plně nahradit „ne-příjmy“ z politických akcí a masových oslav. Naplnit očekávání ohledně celkových celoročních příjmů se proto dařilo jen výjimečně.

⁴² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 119, č. j. 841, kart. 38, Rozbor hospodaření OV SČSP Trutnov k 31. 12. 1984.

⁴³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Komentář k rozpočtu OV SČSP v Trutnově – na rok 1974.

⁴⁴ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 182, č. j. 857, kart. 32, Zápis z II. okresní konference Svazu československo-sovětského přátelství Trutnov, konané dne 10. června 1951 v Národním domě v Trutnově.

⁴⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 119, č. j. 841, kart. 38, Rozbor hospodaření OV SČSP Trutnov k 31. 12. 1984.

⁴⁶ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 22, č. j. 841, kart. 14, Plnění inkasa členských příspěvků k 31. 3. 1974 – podle uzávěrek.

Ve stejném duchu se ale většinou neslo i určení předpokládaných výdajů – i ty byly pravidelně nadhodnocovány. Rozdíl mezi nikdy nevydanými výdaji a nepřijatými příjmy byl často velmi malý, takže se vzájemně z velké části vynuřily a umožnily OV uzavřít rok v pozitivních číslech.

Rozdíly mezi plány a skutečností se však v případě rozpočtu pohybovaly v poměrně velkém rozmezí; v 80. letech běžně činily až několik set tisíc. Např. v roce 1983 byly limity stanoveny na 940 200 Kčs u očekávaných výdajů a 1 034 200 Kčs u příjmů, avšak doopravdy bylo na všechny akce vydáno jen 755 719 Kčs a získáno 869 751 Kčs.⁴⁷ Paradoxně zrovna v tomto konkrétním případě rozdíl způsobil, že celkový roční profit očekávání přesáhl; běžně tomu ale bylo spíše naopak.

Problémy OV způsobovaly i Ústředním výborem SČSP stanovené závazné limity, z nichž byla velká část též příliš vysoká. Okresní SČSP tak mnohdy nebyl schopen splnit limit hospodářského výsledku, což přitahovalo negativní pozornost krajského výboru organizace. POV se domnívalo, že jsou požadavky na Trutnovsko příliš vysoké a nespravedlivé. Je pravdou, že limit hospodářského výsledků na počet členů byl v trutnovském okrese jeden z nejvyšších v kraji; oproti některým jiným okresům byl na přelomu 70. a 80. let až dvojnásobný. OV byl proto zejména v 80. letech poměrně často v kontaktu s ekonomickým oddělením ČÚV SČSP, jenž pravidelně žádal buď o individuální snížení nerealisticky vysokých limitů v oblasti hospodářského přebytku, anebo o celkovou úpravu měřítek, podle kterých byly limity určovány.

Komplikace se pravidelně objevovaly také v jednotlivých odbočkách, v kterých se jednalo o nedostatky spíše formální, např. špatné vedení záznamů o hospodaření, kdy nebyly dodržovány určené normy, nebylo využíváno oficiálních záznamníků a závazných tiskopisů anebo docházelo k nesprávnému ukládání některých finančních prostředků. Docházelo také k pozdnímu odesílání vybraných členských příspěvků, nicméně jen velmi málo odboček neposílalo vybrané peníze za příspěvky vůbec a na celkové hospodaření OV tak tento problém neměl téměř žádný vliv.⁴⁸

⁴⁷ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 119, č. j. 841, kart. 38, Zápis č. 15 z plenárního zasedání ORK při OV SČSP v Trutnově, konané dne 27. února 1984.

⁴⁸ Pomalé plnění ročního příspěvkového plánu byl dlouhodobý problém, způsobovaný špatnou činností odboček. Například koncem března 1974 jej měl Trutnov naplněn jen z 94,8%, zatímco mnohé jiné krajské okresy (Jičín, Havlíčkův Brod) měly to dobou svůj plán naplněn již z více než 130%.

3. Obsahové zaměření činnosti okresní organizace SČSP

3.1. Pořádání politických akcí

Politicky výchovné akce tvořily jádro veškeré činnosti SČSP. Jejich cílem bylo ve všestranné rozšiřování povědomí o Sovětském svazu, přesvědčování o nutnosti spojenectví mezi ním a ČSSR a o správnosti politiky KSSS a KSČ.

Pomyslnou páteř politicky výchovné činnosti trutnovského okresního SČSP tvořily po celou dobu jeho existence tematické besedy a přednášky. Za účelem jejich pořádání existoval při svazové organizaci stálý okresní lektorský sbor, tvořený členy SČSP, kteří dosahovali potřebných odborných znalostí či disponovali cennými zkušenostmi. Jednalo se většinou o učitele, odborníky a pracovníky navrátilivší se z pracovních pobytů v SSSR. Lektorský sbor většinou v závislosti na tématu besed úzce spolupracoval s dalšími zainteresovanými organizacemi a institucemi mimo SČSP, často např. s Domem sovětské vědy a kultury.⁴⁹ Od roku 1976 byly na Trutnovsku vytvářeny také lektoráty u jednotlivých MěV SČSP.⁵⁰

POV lektory neustále nabádalo k co největší kreativitě při referování; besedy byly mnohem lépe hodnoceny, pokud v nich bylo využito názorných či audiovizuálních pomůcek – nejčastěji to bylo promítání fotografií a krátkých propagačně dokumentárních filmů sovětské produkce.

Témata přednášek byla velmi různorodá. Účastníci byli seznamováni s nejnovějšími výsledky sovětské vědy a techniky; byly jim představovány vývoj a trendy v sovětské kultuře, umění a celkově umožněno nahlédnout do běžných životů sovětských občanů. Při výběru témat pracovních a výrobně zaměřených besed se přihlíželo ke druhu a umístění odbočky tak, aby byly besedy co nejvíce relevantní, vysoce přínosné a účastníkům nejbližší. V politické rovině poté lektori poskytovali informace o výsledcích a závěrech sjezdů KSSS a KSČ, nově uzavřených mezinárodních smlouvách a o konkrétní podobě spolupráce mezi Československem a Sovětským svazem.

Současně s individuálně vybíranými a zajišťovanými přednáškami vypracoval OV pro každý rok také tematický rozvrh přednášek a besed s ústředně stanovenými tématy, převážně politickými.

Celkové počty přednášek fluktovaly podle počtů existujících odboček; dobře či alespoň průměrně fungující odbočky byly většinou schopny zajistit cca 3-5 přednášek

⁴⁹ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 49, č. j. 841, kart. 21, Opatření po XV. Sjezdu KSČ v oblasti okresní organizace SČSP Trutnov.

⁵⁰ Tamtéž

ročně.⁵¹ Výše účasti na besedách byla různá; tradičně nejlépe si vedly odbočky řízené MěV SČSP v Hostinném, Žacléři a Úpici, naopak nejnižší průměrnou účast měly odbočky přímo v Trutnově.⁵² Obecně však účast často nesplňovala očekávání OV.⁵³

Na vyšší úrovni stály celookresní semináře SČSP na aktuální témata, pořádané zhruba pětkrát ročně. Semináře byly určeny primárně pro základní aktivity funkcionářů samotného SČSP a zejména pro členy jeho lektorského sboru; nabízeny však byly i ostatním společenským organizacím. Jejich cílem bylo zejména seznámit lektory s nejlepšími lektorskými metodami pro konkrétní leninské besedy.⁵⁴

Zvýšenou aktivitu měly složky SČSP během předvolebního a volebního období. Jakožto součást Národní fronty se svaz podílel na zajištění co největší volební účasti. Podobně jako během MČSP probíhala i v předvolebním období intenzivní přednášková kampaň, zaměřená tematicky zejména na aktuální politiku KSČ a „*vyzvednutí přednosti socialistického zřízení*“.⁵⁵ Do předvolebních kampaní byly prostřednictvím SČSP zapojeny recitační a pěvecké soubory, v pozdější době také úspěšní okresní účastníci soutěží jako „Puškinův památník“, „Písně přátelství“ apod. KPSF ve spolupráci s řediteli kin zajišťovaly promítání vhodných propagačních filmů. Funkcionáři ZO SČSP se v 70. a 80. letech aktivně podíleli na tvorbě volebního programu NF a nabízeli z řad členů svazu vhodné lidi na kandidátky.

Mezi politicky výchovné činnosti svazu bezpochyby patřila také distribuce svazového tisku, tedy publikací a časopisů vydávaných svazovým nakladatelstvím Svět sovětů. Cirkulace těchto tiskovin byla na Trutnovsku poměrně rozšířená. Z hlediska stálých odběratelů-předplatitelů se největší oblíbenosti těšil časopis *Čtení o Sovětském svazu*, po kterém se značným odstupem následovaly *Svět sovětů/Svět socialismu* a *Týdeník aktualit*. Své příznivce měly také časopisy vycházející až v pozdějším období – konkrétně *Družba*, *Sputnik*, *Sovětská literatura* a v 80. letech také ve velmi limitovaném počtu *Obrazové zpravodajství*.⁵⁶ Počty odběratelů byly na Trutnovsku v řádech tisíců; největšího rozmachu dosáhlo nakladatelství v první polovině 70. let, kdy se dařilo získávat až několik set nových odběratelů ročně. K roku 1974 bylo ročně odebíráno 4 481 výtisků svazových časopisů. Od druhé poloviny 70. let však i časopisy začaly trpět

⁵¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Zpráva o hodnocení činnosti okresní organizace SČSP za II. pololetí 1975.

⁵² Tamtéž

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Leninské besedy byly ideologicky výchovné besedy na ústředně stanovená témata, probíhající každý rok v předem určených měsících na všech svazových odbočkách.

⁵⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Hodnocení činnosti za I. pololetí 1980.

⁵⁶ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Statistický přehled o výsledcích činnosti za I. a II. pololetí r. 1974.

opadajícím zájmem ze strany členů, což se projevilo i částečným snížením počtu odběratelů. Například počet ročně odebíraných výtisků *Světa socialismu* klesl z 950 v již zmiňovaném roce 1974 na 814 v roce 1982; v případě *Týdeníku aktualit* byl propad daleko větší – z 668 na 284.⁵⁷ Některé časopisy však naopak ve stejném období posílily; počet odběratelů časopisu *Družba* vzrostl z 264 na 323.⁵⁸ Nelze tedy hovořit zcela jen o celkovém nezájmu veřejnosti, neboť časopisy ze svazového nakladatelství měly příznivce stále a poklesy v počtu odběratelů některých z nich byly zřejmě do jisté míry ovlivněny i prostými změnami preferencí.

3.2. Masové oslavy

Na pomezí mezi politickými a kulturními akcemi se nacházely masové oslavy, mezi které patřily každoroční Mírové slavnosti a MČSP.

Okresní Mírové slavnosti byly pořádány pravidelně od roku 1951, běžně na přelomu června a července. Slavnost byla zpravidla jednodenní či dvoudenní a místem jejího pořádání byla Letní kulturní středisko „Na Bojišti“ v jižní části Trutnova. Pořadatelem byl OV SČSP, na pořádání se však podílelo také množství dalších organizací a uskupení jako např. okresní výrobní družstva, komunální služby, obchodní podniky, OV SDR, OMR, KPT a další. Vstupenky na slavnosti se prodávaly buď přímo na místě, anebo v předprodeji na odbočkách SČSP a závodních výborech ROH. Cena za vstupné v průběhu let pozvolna stoukala, ale běžně se pohybovala v rozmezí 5-15 Kč.⁵⁹

Z hlediska politického obsahu bylo cílem oslav šíření obecného povědomí o důležitých událostech v dějinách Československa a Sovětského svazu a formách a výsledcích naší mezinárodní spolupráce. V rámci slavností byly pořádány veselice, slavnostní projevy, byly zasílány zdravice SČSP a prezentovány rezoluce OV i odboček. Součástí byly také koncerty a vystupování tuzemských i sovětských zpěváků a pěveckých souborů.

Dále bylo pořádáno slosování tomboly; pro děti byly připraveny hry a soutěže. V areálu LKS byly v průběhu slavností instalovány výstavy s výsledky dosavadního plnění úkolů pětiletok, v zemědělství, ve zdravotnictví, výstavbě atd.

Organizace LMS ze strany samotného OV SČSP bychom mohli podle zpráv komisi hodnotit jako většinou poměrně poctivé, avšak zajišťování programů často

⁵⁷ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Statistický přehled II/82 ve srovnání II/81.

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 119, č. j. 841, kart. 38, Referát na výjezdni plenární zasedání OV SČSP Trutnov – 19. 6. 1976.

komplikovaly externí faktory. Při objednávání českých zpěváků a souborů jednal OV většinou prostřednictvím agentur, které nebyly často schopny vystoupení požadovaného souboru zajistit. Místo nich byly výboru nabízeny náhrady, které ale většinou nebyly na dostatečné úrovni z hlediska kvality apod. V některých letech, např. v roce 1967, byly problémy se zajišťováním vystupujících souborů tak velké, že bylo POV nuceno celé LMS zrušit.⁶⁰

Přes velkou snahu však byly akce při pořádání LMS v pozdějším období problémové z hlediska návštěvnosti, která se hlavně v 80. letech pohybovala pod očekáváním. Akce se postupně jevily jako čím dál méně ziskové, což v posledku způsobovalo finanční komplikace. Například v roce 1974 se LMS zúčastnilo přibližně 42 000 lidí, ale již o pět let později, v roce 1979, bylo návštěvníků pouze necelých 11 000.⁶¹

Měsíc ČSP byl v politickém kalendáři komunistického režimu zařazen do měsíců listopad a prosinec. Jednalo se o období, ve kterém byly politické a kulturní akce pořádány oproti zbylé části roku ve zvýšené intenzitě. V trutnovském okrese byl MČSP pojat poměrně velkoryse; mezi jeho každoroční obsah patřily besedy, promítání sovětských filmů v rámci FSV, dále výstavy, divadla a koncerty, a to buď samostatně, nebo v rámci „Dnů sovětské kultury“, sportovní akce a bylo také vyhlášováno hromadné uzavírání závazků a náborů na LKR. Akce byly plánovány okresním výborem a městskými výbory, místní výbory v odbočkách pouze postupovaly podle těchto plánů a samy žádný program nenavrhovaly.

Lidové kurzy ruštiny byly na Trutnovsku pořádány od roku 1950; jejich organizace spadala do kompetencí komise LKR SČSP, zřízené dne 28. září 1950. Mnohdy však napomáhaly i ostatní složky Národní fronty, např. Revoluční odborové hnutí. Kroužky LKR probíhaly v odbočkách SČSP pravidelně po celý rok, avšak největší náborů byly uskutečňovány v průběhu MČSP. OV SČSP vyvíjel již od počátku snahu zajistit kurzy ve všech svých odbočkách.

Ze sportovních akcí se největší pozornosti dostávalo hvězdicovým štafetám, které byly okresní součástí celostátní běžecké štafety Poselství míru a přátelství vedoucí z Prahy všemi kraji ČSR ke hranicím s SSSR. Štafety byly vypravovány z téměř všech obcí a podniků v okrese, členům SČSP se ve spolupráci s místními národními výbory dařilo vypravovat je mnohdy i z míst, ve kterých nebyly odbočky svazu zřízeny.⁶² Jak

⁶⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Zpráva o činnosti okresní organizace SČSP v Trutnově za I. pololetí 1967.

⁶¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 27, č. j. 841, kart. 17, Hodnocení akcí na úseku kulturně výchovné činnosti OV SČSP. – V roce 1979 ale byla návštěvnost menší hlavně z důvodu vytrvalého deště.

⁶² SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 181, č. j. 857, kart. 32, Hlášení o průběhu LKR a oslavy VŘSR v okrese Trutnovském.

vyplývá z dochovaných zpráv, štafety byly po organizační stránce ve většině ročníků jednou z nejlépe probíhajících akcí MČSP.

V 70. a 80. letech začaly kulturní akce MČSP výrazně převyšovat nad politickými jak v pozornosti, které přípravě odbočky a výbory věnovaly, tak i v samotném počtu účastníků. Například v roce 1982 bylo v rámci MČSP uspořádáno celkem 166 leninských a 112 dalších besed s celkovou účastí 8 960 lidí. Souběžně probíhající filmové festivaly přitom zaznamenaly účast více než dvojnásobně vyšší. Navštívilo je celkem 19 350 lidí a to i přesto, že byl jejich průběh zkrácen z důvodu státního smutku vyhlášeného k úmrtí Leonida Brežněva.⁶³ POV k převaze zábavních a kulturních akcí nemělo připomínek, což je zajímavé vzhledem k tomu, jak důrazně své členy ještě o několik let dříve nabádalo k důslednému upřednostnění politických akcí před všemi ostatními. Můžeme předpokládat, že si zřejmě ne jeden činovník již uvědomoval, že snaha o větší zaměření na politiku by návštěvnost akcí srazila ještě níže.

3.2.1 Pořadatelské zabezpečení masových oslav - Slavnosti přátelství a míru v roce 1981

Masové oslavy pořádané SČSP bychom vzhledem k jejich nepřehlédnutelnosti mohli označit za jakousi vizitku, která okolí jasně signalizovala, v jakém stavu se okresní svazová organizace nachází. Vzhledem k této vysoké reprezentativnosti a také faktu, že oslavy byly jedním z hlavních zdrojů svazových příjmů, bývala jejich pořádání věnována vždy značná pozornost. Dobrý průběh vyžadoval vždy maximální výkon jednotlivých organizačních složek i souhrnu mezi nimi. V následující části se podrobněji podíváme na LMS pořádané 27. června 1981, na nichž si ukážeme, jakým způsobem probíhala u oslavných akcí organizace. Zaměříme se při tom na činnost jednotlivých komisí, které přípravy zajišťovaly. Jaké úkoly jim byly přiděleny? A jak se s jejich provedením vypořádaly?

Komisi bylo pro tyto slavnosti jako i v předchozích a následujících letech ustaveno pět a s celkem jasně vypovídajícími názvy – šlo o komise politicko-organizační, kulturní, propagační, hospodářská a zásobovací.⁶⁴

Politicko-organizační komise měla z nich nejdůležitější váhu. Úkolem jejích členů bylo zajistit řádný průběh oslav z technického hlediska, což zahrnovalo kompletní

⁶³ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 81, č. j. 841, kart. 33, Zpráva o přípravě a průběhu MČSP v okrese Trutnov 1982.

⁶⁴ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 82, č. j. 841, kart. 34, Politicko-organizační zabezpečení Slavností přátelství a míru v roce 1981 v Trutnově.

přípravu areálu kulturního střediska, kontrolu bezpečnosti, označení sociálních zařízení a dalších částí. Dále měla komise na místě zajistit stoly, židle, šatny, odpadkové koše, zdravotnické služby, cisternu s vodou, rozvod elektřiny, zabezpečit pořadatelské a pokladní služby, hry pro děti a zakoupení poštovních holubů k vypuštění. Komise měla dále v areálu na starosti vyvěšení vlajek států – členů RVHP a instalaci panelů informujících o činnostech okresních výrobních závodů a jejich BSP československo-sovětského přátelství. Jejím úkolem bylo také zajištění dopravy pro členy SČSP se vstupenkami z předprodeje z okresních obcí prostřednictvím ČSAD ve spolupráci s odborem dopravy ONV. Kvůli zvýšené dopravě musela komise připravit areál parkoviště a za pomoci VB zajistit dočasné snížení povolené rychlosti v okolí. Nakonec bylo nutné zorganizovat ve všech místech konání slavností po celou dobu jejich průběhu zabezpečit zajištění pořádku a dozor proti krádežím.⁶⁵

Kulturní komise měla vypracovat a realizovat samotný program slavností, tedy primárně zabezpečit účast navštěvujících pěveckých souborů, jejich stravování a péči o ně. Dále bylo jejím úkolem zajištění výstupu souborů ZUŠ Trutnov. Konečně, vyvěšení praporů se socialistickými hesly, propagující oslavy 60. výročí založení KSČ a zasedání XVI. sjezdu KSČ bylo také v režii kulturní komise.⁶⁶

Propagační komise se zaměřovala na šíření povědomí veřejnosti o konání slavností. Ve městech a na frekventovaná místa v okrese i mimo něj měli její členové umísťovat plakáty, poutače, transparenty a distribuovat letáky. Dále měla komise v okrese zajistit služby rozhlasových vozů, distribuci propagačních diapositivů do kin a otištění článků upozorňujících na slavnosti ve všech regionálních, místních i závodních novinách a časopisech. Jejím úkolem bylo také zaslat ředitelům závodů a předsedům ROH a odboček dopisy se žádostmi o instalaci panelů v prostorách konání slavností. Propagační komise měla také zajistit pozvání hostů z Bachmače, KV SČSP a ČÚV SČSP.⁶⁷

Hospodářská komise měla na starosti distribuci vstupenek, letáků a plakátů do odboček SČSP i do závodů a obcí, kde odbočky nebyly. Měla zabezpečit prodej vstupenek a losů do tomboly, včetně jejich předprodeje v odbočkách a v obchodním domě Máj, současně měla zajistit čestné vstupenky pro pozvané hosty. V popisu práce komise bylo rovněž zakoupení cen do tomboly a jejich vystavení a zamluvení stravování v místě konání slavností.⁶⁸

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

Komise zásobovací, též zvaná obchodní, měla úkol zajistit zastoupení minimálně jedenácti vybraných krajských podniků na slavnostním výstavišti a dohodnout se všemi z nich jednotné ceny. Dalším úkolem komise bylo určení počtu prodejních stánků na slavnostech a vyhotovení plánu jejich umístění. Hlavním úkolem pak bylo samozřejmě zajistit dostatečné a plynulé zásobování těchto stánků nabízeným zbožím a potravinami.⁶⁹

Komise měly tedy před sebou celkem náročnou práci, navíc zkomplikovanou tím, že velká část rozhodujících funkcionářů odjela před konáním slavností na dovolenou. Přesto se většina jejich členů zhostila plnění svých úkolů se značnou vervou, takže všechny komise byly nakonec hodnoceny kladně.⁷⁰ Zásobovací komise splnila všechny úkoly „vzorně“, propagační komise také, s výjimkou několika obcí. Slabá však byla odezva závodů na její žádost o instalaci informačních panelů. Politicko-organizační komisi se též podařilo – snad jen s výjimkou rozvěšení vlajek – úkoly splnit, při čemž využila mj. pomoci Klubu pracujících. Hospodářská komise také vykazovala dobrou činnost, avšak problémem se ukázalo být nesplnění limitů příjmů. Z prvně plánovaných 190 000 Kčs bylo utrženo jen 164 963, a přestože výdaje byly též téměř o 8 500 Kčs nižší, než bylo zamýšleno, skutečný celkový zisk z pořádání slavností byl o 16 570 Kčs menší, než bylo plánováno. To bylo spolu s nedostatečným zájmem veřejnosti s největší pravděpodobností způsobeno selháním předprodeje vstupenek na některých méně aktivních odbočkách. Práci kulturní komise zkomplikoval objednaný soubor HORAL, který odstoupil od akce jen několik dnů před konáním slavnosti. Problém se naštěstí podařilo včas vyřešit zajištěním náhradního vystoupení. Bylo však poukázáno na to, že některé z objednaných souborů ne zcela splňují kvalitativní nároky a tematická očekávání.⁷¹

Mírové slavnosti z roku 1981 nám s ohledem na tyto poznatky mohou nejen posloužit jako drobnohled pro zkoumání organizace oslav, ale také ukázat mnohé problémy, které LMS dlouhodobě doprovázely. Komise pracovaly pečlivě a poctivě a naprostou většinu svých úkolů v pořádku splnily, přesto se očekávaného zisku nepodařilo dosáhnout. Většina komplikací byla způsobena špatnou prací dalších složek SČSP a externími faktory v podobě nespolupracujících odboček a uměleckých souborů a také prostého nedostatečného zájmu veřejnosti.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 82, č. j. 841, kart. 34, Vyhodnocení Slavnosti přátelství a míru konané dne 27. června 1981 v Kulturním středisku na „Bojišti“ v TRUTNOVĚ.

⁷¹ Tamtéž

3.3. Rozvoj pracovní iniciativy

Společně s politicky výchovnou činností bylo nedílnou součástí práce závodních odboček SČSP pořádání takových akcí, jejichž účelem byla motivace pracovníků k podávání větších pracovních výkonů.

Na závodech vznikaly speciální komise SČSP, jejichž úkolem bylo rozšiřovat mezi pracovníky povědomí o nových a „inovativních“ sovětských pracovních metodách a postupech, např. Ščokinském hnutí,⁷² metodách kolektivní obsluhy strojů na Inářských a textilních závodech, nových metodách ražby tunelů na dolech atd. Zavádění vzpomínaných metod mnohdy skutečně přineslo určitá zlepšení, obzvláště z kvantitativního hlediska. V roce 1961 došlo ke zrychlení výroby v několika okresních tkalcovských podnicích až o 10% oproti roku předcházejícímu stavu, což bylo připisováno nově uplatňované metodě s. Večerovové.⁷³⁻⁷⁴ Jindy zase díky aplikaci tzv. „nesnímací metody“ údajně vzrostla produktivita práce Inářského podniku Centrolen o 5%. Jako třetí příklad bychom si mohli uvést využívání sovětských „kombajnů“ Šacht'or, Kirovec a Donbas na dolech. V dole Stachanov po jejich využití spojenému se nahrazením metody pilířování metodou stěnování narostla v roce 1957 výrubnost z 50-60% až na 95% a průměrná denní těžba se na havíře zvýšila z 6,5t na 11t.⁷⁵

Zavádění sovětských metod však nebylo bezproblémové. Mnoho hospodářských pracovníků je podle hlášení z výborů odboček odmítalo přijmout. Např. v dole Zdeněk Nejedlý selhal na konci 50. let pokus o zavedení kombajnu Donbas dvakrát – jednou pro nevhodné podmínky použití a podruhé pro odpor ze strany dělníků.⁷⁶ Takovéto případy nebyly časté, ale ani vzácné. OV SČSP si je vysvětloval tak, že dělníci novinky prostě dostatečně nepochopili, a o to více je nutné je přesvědčovat. Odmítavý postoj k uplatňování sovětských zkušeností v podnicích tak ve výsledku vedl jen ke zvýšení agitačního tlaku v jejich odbočkách SČSP. Svaz také své členy – zejména v těch podnicích, které se aplikovat sovětské metody zdráhaly – nabádal k tomu, aby šli svým kolegům příkladem.

V 50. letech byly z pobídky SČSP v okresních podnicích vytvářeny úderky československo-sovětského přátelství, skládající se ze členů svazu. Úderky při práci aplikovaly sovětské metody ve snaze zvýšit produktivitu práce anebo alespoň pracovní

⁷² Hnutí se zaměřovalo na zvýšení produktivity lepším rozplánováním a zlepšením organizace práce a dozoru na chemických závodech.

⁷³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Referát na zasedání OV SČSP v Trutnově dne 29. listopadu 1961.

⁷⁴ Metoda obsluhy tkalcovských stavů. Speciální postup způsoboval znatelné zvýšení jejich obrátků.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Tamtéž

výkony. Počty úderků se odvíjely od velikostí podniků, avšak ve většině případů si každá odbočka vystačila s jednou či dvěma úderkami. Takové malé množství nemohlo v žádném případě nijak zásadně navýšit celkovou produkci, což jen dále dokazuje, že hlavním účelem úderků ČSP nebylo faktické zvýšení výkonu podniků, nýbrž politicko-ideové působení v pracovních kolektivech a profesně administrativní nátlak na kolegy pracující „po staru“.

Členové úderků se pravidelně účastnili okresních pracovních konferencí, pořádaných přibližně 2-3x ročně, na kterých byli instruováni ohledně pracovních postupů a vybízení k uzavírání závazků. Práce úderníků ČSP byla pozorně sledována a kontrolována příslušnými orgány SČSP. Byly pořádány každoroční soutěže o nejlepší úderku SČSP, např. soutěž o krajský putovní štít SČSP. Jak si v práci úderky vedly, je těžké zhodnotit, neboť většina dochovaných hodnocení má spíše formální ráz a nedokládá je žádnými statistickými údaji. Celkově však bylo vedení trutnovského OV svazu s úderkami spokojeno.

Práci úderků však komplikovaly formální neduhy podobné těm, které trápily i samotné odbočky. Mnohé úderky nepodávaly oficiální hlášení o vyhodnocení své činnosti, a to i v případech, že si při plnění svých závazků vedly velmi dobře.⁷⁷ Jindy nebyly dodržovány předepsané postupy při tvorbě zpráv, a výsledky práce z těchto hlášení poté mohly být započítávány jen po poradě speciální komise OV. Tyto komplikace poté často způsobovaly nejen to, že se úderky nemohly zúčastnit soutěží, ale i zhoršení ekonomických výkazů celé okresní organizace SČSP.⁷⁸

Na počátku 60. let bylo od údernického hnutí velmi rychle upouštěno a pozornost okresní organizace SČSP se v oblasti rozvoje pracovní iniciativy soustředila na jiné směry. Do popředí se v případě uplatňování sovětských metod dostávaly nově vznikající kolektivy Brigády socialistické práce (BSP).⁷⁹ SČSP ustavoval své vlastní kolektivy, tzv. BSP-ČSP. Jejich hlavním úkolem již bylo plnit pracovní plány podniků, dále byly využívány při besedách, v agitační činnosti SČSP a po úderkách převzaly roli propagátora sovětských metod. Za účasti BSP-ČSP byly v podnicích a závodech pravidelně pracujících na zakázkách pro SSSR (běžně Texlen, Transporta, ZVÚ, Juta a Tiba) přebírány Svazem československo-sovětského přátelství společně s ROH a SSM patronáty za jejich včasné a kvalitní plnění.

⁷⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 27, č. j. 841, kart. 16, Zápis ze schůze soutěžní komise pro vyhodnocení nejlepších úderků ze dne 2. 8. 1956.

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Referát na zasedání OV SČSP v Trutnově dne 29. listopadu 1961.

Brigády byly podstatně úspěšnější i do počtu rozšířenější entitou než úderky. V roce 1976 bylo v okrese 62 kolektivů BSP, o čtyři roky později již více než 100. Ke konci roku 1982 fungovalo na okrese 124 kolektivů BSP-ČSP s celkem 1 709 členy, což řadilo Trutnovsko na druhé místo ve Východočeském kraji.⁸⁰ Z hlediska pracovního umístění na okrese po celou dobu výrazně převyšovaly průmyslové BSP-ČSP nad zemědělskými. V roce 1984 byl tento poměr 123:14. V roce 1989 bylo v trutnovském okrese 161 aktivních BSP-ČSP s 2 125 členy.⁸¹

Podobně jako v případě úderek existovaly pro BSP pracovní soutěže a pravidelně byly za úspěšné umístění udělovány např. hrdé tituly BČSP. Některé výbory, např. CZV Texlen pořádaly s posvěcením OV své vlastní soutěže. Obzvláště v celorepublikových soutěžích se některé trutnovské BSP umísťovaly pravidelně velmi vysoko; např. kolektivu Karla Kulta z dolu Stachanov se podařilo třikrát získat putovní standartu ÚV SČSP, čímž tuto standartu získal natrvalo. Dále byly kolektivy BSP-ČSP oceňovány na okresní úrovni během celookresních aktivů BSP-ČSP, pořádaných každoročně v průběhu MČSP, kdy jim byly předávány tituly a svazová ocenění.

Důležitou roli v pracovní iniciativě sehrávaly socialistické pracovní závazky, uzavírané v průběhu roku; tradičně nejvíce závazků bylo uzavíráno vždy během MČSP. Úkoly, které si odbočky, BSP i jednotlivci v závazcích ukládali, byly různého typu. Nejčastěji souvisely s úspěšným plněním pětiletok, ale dále se týkaly i např. zlepšování pracovních podmínek na závodech ve výrobní i nevýrobní činnosti, výsadby zeleně v parcích a v 70. a 80. letech také Akce Z. Závazková hnutí BSP byla korigována Komisí pracovní aktivity OV SČSP, která upravovala jejich zaměření a určovala jejich tematický podtext. Musíme říci, že uzavírané závazky byly často poměrně náročné,⁸² avšak většina odboček hlásila při jejich plnění pravidelně úspěchy.⁸³

3.4. Kulturní akce

Kulturní akce tvořily velkou část celkové činnosti okresní organizace SČSP. Mnohými lidmi byl SČSP na Trutnovsku zejména v 70. letech vnímán jako organizace více kulturně osvětová než politická, což nelze považovat za přesné, neboť o naprosté většině kulturních akcí svazu nemůžeme říci, že by byly bez politického podtextu.

⁸⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Zpráva představenstva OV SČSP o úkolech okresní organizace SČSP po sjezdech SČSP 1982.

⁸¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 79, č. j. 841, kart. 31, Plán úkolů za 1. pololetí 1989.

⁸² Např. v roce 1963 se odbočka SČSP při Státním statku Trutnov zavázala, že každý její člen usuí v průběhu roku 2 q sena z ploch, které nejsou přístupny mechanické sklizni.

⁸³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 54, č. j. 841, kart. 27, Socialistické závazky odboček.

Kulturní akce politiku KSČ nepodporovaly o nic méně, než akce vyloženě politické; jen byla tato podpora více nepřímá. Zejména v 50. letech byly kulturní akce ideologicky velmi zatížené a mnohdy se jednalo spíše o pouhou za kulturní akce se vydávající propagandu v podobě umělecky pokleslých stalinských písní apod. V tomto období také převažovaly tendence tuto propagandu zařazovat jako „kulturní vložky“ všude, kde to bylo možné, včetně schůzí a konferencí POV.

Od 60. let můžeme pozorovat určité rozevírání pomyslných nůžek mezi akcemi politickými a kulturními ve smyslu stále větší důležitosti přikládané zábavné složce kulturních akcí. Zvětšování rozdílů se ale naplno začalo projevovat až v letech sedmdesátých, k úplnému odpolitizování kulturních akcí však z pochopitelných důvodů nedošlo nikdy.

Mezi kulturní akce můžeme řadit koncerty, estrádní večery a výstupy zejména zahraničních – sovětských – uměleckých sborů, promítání sovětských filmů a další. Později začala zaujímat mezi kulturními akcemi stále pevnější pozici také tuzemská turistika. Zahraniční turistika byla v rámci plánů rozpočtů zařazována též mezi kulturní akce, ale pro její značný rozsah byla v rámci každodenní administrativy považována většinou za samostatnou složku a v naší práci se jí budeme věnovat samostatně také. Zajišťování kulturních akcí měla na starosti kulturně masová komise OV SČSP, ale často při jejich přípravě spolupracovala i s jinými složkami NF, zejména se SSM.⁸⁴

Vystoupení sovětských uměleckých souborů byla pořádána sice nepravidelně, přesto jim okresní organizace SČSP vždy věnovala velkou pozornost. Jednalo se hlavně o účinkování pěveckých a tanečních souborů. V Trutnově hostoval např. Státní taneční soubor Arménské SSR, ukrajinský VIS Dněprjané, litevský ženský pěvecký sbor EGGLE či Státní estonský mládežnický soubor. Pro tyto soubory připravoval OV SČSP program návštěv velmi podobný programům určeným sovětským turistům. Jednalo se zpravidla o několikadenní pobyty, během nichž soubory vystoupily v několika větších městech okresu; běžně v Trutnově, Vrchlabí, Dvoře Králové nad Labem a Hostinném. Návštěvy sovětských souborů byly v rámci SČSP oblíbené, jelikož nebyly příliš nákladné – většina jich byla ochotna vystupovat bezplatně a SČSP hradil pouze ubytování a stravu. KV SČSP i OV KSČ činnost OV SČSP při pořádání těchto návštěv téměř vždy hodnotily velmi pozitivně.⁸⁵

⁸⁴ SOKa TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 87, č. j. 841, kart. 36, Mimořádný koncert – mimořádná příležitost.

⁸⁵ SOKa TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 87, č. j. 841, kart. 36, Politicko organizační zabezpečení návštěv.

Promítání sovětských filmů bylo další důležitou součástí kulturních akcí pořádaných SČSP. Patronáty nad promítáním filmů v kinech měly jednotlivé MěV svazu, a při tom spolupracovaly s Klubem přátel sovětského filmu. Klub, jehož sekce působily ve všech větších obcích okresu, měl na starosti propagaci i samotné promítání filmů. Svou činnost v okrese zahájil KPSF v letech 1973/1974, kdy byly založeny první čtyři pobočky a získáno prvních 1 280 členů.⁸⁶ Členové Klubu se účastnili seminářů o práci se sovětským filmem a úzce spolupracovali s okresní správou kin. Sovětské filmy byly do promítání zařazovány průběžně, ale nejvíce prostoru se jim dostávalo v průběhu filmových festivalů MČSP. Zároveň byly také v rámci těchto slavností organizovány i podpůrné akce propagující sovětskou filmovou tvorbu, jako např. pravidelná čtenářská soutěž „*Co víš o sovětském filmu*“, prováděná ve spolupráci s deníkem *Krkonošská pravda*. V 70. a 80. letech se filmy se sovětskou produkcí podílely na celkovém počtu filmů promítaných v okrese v průměru 20-25%. Limity pro tento podíl nebyly většinou pevně stanovovány, avšak existovaly limity návštěvnosti. Ty se většinou pohybovaly okolo 10%; např. v roce 1984 byl tento limit stanovený ve výši 11%, tj. z celkového počtu návštěvníků jich minimálně 11% mělo navštívit sovětské filmy. Limity byly většinou se značnou rezervou překračovány, a tak s jejich plněním nebyly problémy. V návštěvnosti sovětských filmů se okres Trutnov v pozdějším období pravidelně umisťoval na předních pozicích v kraji.⁸⁷

Mezi kulturní akce se řadily i každoroční slavnostní a vzpomínkové večery na počest nejrůznějších svátků a výročí. Pravidelně byl takto oslavován např. Mezinárodní den žen či narozeniny V. I. Lenina, v pozdějších letech také okresní část celokrajských Dnů Černigovské oblasti. Organizace slavnostních večerů se většinou držely zaběhlých, univerzálně aplikovatelných šablon. Součástími byly slavnostní projevy, kulturní programy v podobě vystoupení koncertů a uměleckých souborů, případně recitace žáků okresních škol, ne nepodobné těm, o kterých jsme se již zmínili např. v případě LMS. Další části byly poté více tematicky zaměřené. V případě MDŽ bylo součástí oslav také zaslání zdravic sovětským ženám, které se momentálně v okrese nacházely a předání ocenění či dárků soudružkám – členkám SČSP, které byly z rozličných důvodů na tato

⁸⁶ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Statistický přehled o výsledcích činnosti za I. a II. pololetí r. 1974.

⁸⁷ SOkA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 44, č. j. 841, kart. 21, Zhodnocení práce se sovětským filmem za první pololetí 1983.

ocenění navrženy svými odbočkami.⁸⁸ Při Dnech Černigovské oblasti byla zase pozornost směřována na pořádání speciálních besed s pozvanými Černigovany.⁸⁹

Kromě každoročních oslav byly stejným způsobem pořádány i oslavy speciální, většinou ke „kulatým“ výročím, např. oslavy osvobození či oslavy Slovenského národního povstání.⁹⁰ Na oslavy byli zváni primárně členové OV SČSP, OV NF, sovětští turisté, od roku 1968 také zástupci sovětské posádky trvale dislokované v Trutnově a členové zainteresovaných organizací.⁹¹

3.5. Zahraniční turistika

Zahraniční turistika patřila ke stálým, pravidelným akcím SČSP. Svaz zajišťoval návštěvy „oběma směry“ – tedy jak zájezdy československých turistů do SSSR, tak i návštěvy sovětských turistů v Československu. Na těchto zájezdech spolupracoval SČSP s československou cestovní kanceláří Čedok, sovětskou Společností sovětsko-československého přátelství (SSČP) a Všesvazovou cestovní kanceláří Inturist. Podoba této spolupráce se však několikrát změnila. V průběhu roku 1968 OV SČSP podal návrh, aby ÚV SČSP v případě návštěv svých členů do SSSR i opačně upustil od spolupráce s Čedokem a převzal veškerou iniciativu nad organizací zájezdů sám.⁹² Došlo by tak k definitivnímu rozdělení klasických rekreačních zájezdů Čedoku a více na vzdělání zaměřených návštěv v režii SČSP. Vlivem dalšího politického vývoje byl však tento návrh zamítnut a k jeho realizaci nikdy nedošlo. Spolupráce byla naopak v 70. a 80. letech zintenzivněna na základě oboustranné smlouvy uzavřené v roce 1974.⁹³

3.5.1. Zájezdy do SSSR

Návštěvy Čechoslováků v Sovětském svazu probíhaly téměř plně v režii Čedoku. Ten obstarával samotné zájezdy – transport, ubytování, prohlídky apod., zatímco na úkolem SČSP bylo získávat pro tyto zájezdy samotné účastníky. Nabídky zájezdů byly pracovníky SČSP vyvěšovány na informačních nástěnkách v odbočkách, dále byly také pravidelně publikovány ve svazových zpravodajích a zmiňovány v rozhlasu. Z hlediska

⁸⁸ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 88, č. j. 841, kart. 36, Pozvánka na aktiv zasloužilých žen.

⁸⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 100, č. j. 841, kart. 36, Zhodnocení podílu SČSP na průběhu Dnů Černigovské kultury v okrese Trutnov – 1981.

⁹⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 89, č. j. 841, kart. 36, Cesta vítězství 1964.

⁹¹ ČSŽ, SSM, PO,...

⁹² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 27, č. j. 841, kart. 16, Politický rozbor činnosti SČSP v Trutnově za I. pololetí 1968.

⁹³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 118, č. j. 841, kart. 37, Dohoda o společném pořádání zájezdů.

způsobu přípravy byla většina zájezdů standardní, tzv. „toulavé,“ s pevně danou strukturou, v pozdějším období však byly nabízeny také zájezdy forfaitové, primárně určené pro návštěvy družebních oblastí.⁹⁴ Zájezdy byly pořádány celoročně; délka jednoho zájezdu se většinou pohybovala kolem deseti dnů.⁹⁵ Zájezdy byly většinou tematické; v jejich průběhu turisté navštívili několik (běžně 3-6) sovětských měst, přičemž v každém z nich navštívili s průvodcem předem určená místa.

Méně běžné byly rekreační zájezdy, které, jak již název napovídá, byly určeny k rekreaci a odpočinku. Trvaly proto zpravidla delší dobu (zhruba dva týdny) a celé probíhaly na jednom místě – většinou v oblíbených sovětských přímořských letoviscích na pobřeží Černého moře.⁹⁶

Zájezdy si členové financovali sami, nicméně většinou jim pro tyto účely byly prostřednictvím FKSP poskytovány příspěvky od zaměstnavatelů. Dále mohl být zájezd přidělen předsednictvem okresního výboru funkcionářům SČSP – většinou jako odměna za svědomitou práci. V takovém případě hradil nadpoloviční většinu ceny sám OV, zbytek si však musel doplatit účastník sám. Například v roce 1984 měl takto pro příspěvky na zájezdy trutnovský OV SČSP k dispozici celkem 32 548 Kčs.⁹⁷

V průběhu 50. a 60. let mohly být zájezdy získány také prostřednictvím tzv. zájezdových známek. Odbočky nabízely svým členům k zakoupení zájezdové známky za symbolickou 1 korunu. Po odprodání určitého předem stanoveného počtu známek bylo provedeno slosování, na jehož základě byl určen výherce. Například v roce 1958 se všem odbočkám v okrese podařilo prodat 7 235 zájezdových známek, což vystačilo na 3 slosování.⁹⁸

Počty účastníků toulavých zájezdů se v 50. a 60. letech pohybovaly v řádech desítek, v 70. a 80. letech v řádech desítek až stovek. Forfaitové zájezdy byly vypravovány přibližně 2–4 ročně, s průměrnou účastí kolem 50 osob. OV SČSP se snažil některé účastníky těchto zájezdů po jejich návratu pravidelně využívat pro svou agitační činnost. Turisté s dostatečnými referentskými schopnostmi byli proto žádáni, aby na svých pracovištích či v místech bydliště pořádali besedy týkající se oblastí, které při zájezdu navštívili. Většina oslovených žádostem o přednáškovou činnost vyhověla, avšak vedení mnohých odboček přistupovala k těmto požadavkům OV poměrně ledabyly. V průběhu

⁹⁴ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 118, č. j. 841, kart. 37, Protokol pro rok 1974

⁹⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 118, č. j. 841, kart. 37, Nabídka zájezdů do SSSR 1989

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 119, č. j. 841, kart. 38, Limitované prostředky na zájezdovou činnost pro rok 1984

⁹⁸ SOKA TU, f. OV NF Trutnov, inv. č. 189, č. j. 857, kart. 32, Zápis z kulturního aktivu slosování zájezdových známek do SSSR z 11. 12. 1958.

70. a 80. let se tak tímto způsobem zapojovalo do besed pořádaných pro své sousedy, tedy v místních a vesnických odbočkách, v průměru jen 30% účastníků zájezdů. U besed organizovaných pro spolupracovníky na závodních odbočkách byl podíl ještě menší – pouze 20%.⁹⁹ Nedostatečná pozornost, kterou vedení odboček těmto besedám věnovalo, je mírně zarážející, jelikož z pravidelných hodnocení je patrné, že ze všech druhů besed byly tyto „turistické“ mezi lidmi nejoblíbenější.¹⁰⁰

3.5.2. Návštěvy sovětských turistů

V 50. a 60. letech byly návštěvy sovětských turistů poměrně vzácné. Ještě v roce 1967 uvítal za první pololetí SČSP v okrese pouze jedinou sovětskou skupinu. Vzhledem k nepřilíš časté frekvenci návštěv a nedostatku záznamů o nich se tomuto období nebudeme věnovat. Opačná situace nastala v letech 70. a 80., kdy v důsledku rozvíjejících se vztahů s ukrajinskou Černigovskou oblastí byl v rámci družebních styků navštěvován trutnovský okres turisty a delegacemi ze Sovětského svazu poměrně často. I tehdy hrála klíčovou roli spolupráce s Čedokem, hlavně pak s jeho oddělením Intravel. Oproti zájezdům československých občanů do SSSR však byla účast SČSP na organizaci sovětských návštěv podstatně větší, neboť Čedok poskytoval transport, ne však ubytování a samotný program. Jeho zajištění bylo úkolem SČSP. Program návštěv byl většinou vysoce tematicky zaměřen, jednalo se o vzdělávací zájezdy, u nichž bylo právě vzdělávání hlavním cílem. Většina navštěvujících skupin se sestávala ze zaměstnanců stejného sektoru, odvětví či lidí stejného vzdělání a specializace, a bylo očekáváno, že program návštěv bude tematicky vyhovovat charakteru účastníků. Podle jejich zaměření okresní výbor předem určil, kam bude návštěva směřovat a které odbočky za ní mají zodpovídat. Odbočky následně vypracovaly pro návštěvníky celodenní „program družebního dne“, který byl následně projednán a schválen na POV a v KDST. Zástupci obou orgánů se poté družebních dnů účastnili jakožto formální kontrola. V sedmdesátých letech připravoval OV SČSP takto družební setkání v odbočkách přibližně osmkrát ročně. Tento počet pomalu dále narůstal, v osmdesátých letech to bylo v průměru již 12–14 krát za rok.¹⁰¹

Programy družebních dnů byly do jisté míry flexibilní, některé jejich části však bylo nutné zahrnout vždy. Součástí každé návštěvy tak byly besedy hostů se členy SČSP a

⁹⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Podíl SČSP na rozvoji družebních styků se SSSR.

¹⁰⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Návrh plánu činnosti na I. pololetí roku 1960 OV SČSP Trutnov.

¹⁰¹ Tamtéž

dalšími funkcionáři NF a jiných institucí. V rámci besed byly prováděny exkurze do zařízení či podniků, opět podle složení turistických skupin. Např. skupina sestávající z pracovníků stavebnictví tak byla odeslána na prohlídku jednoho bližší neurčeného dřevozpracujícího podniku atd.¹⁰²

Dále byly pro sovětské turisty připraveny slavnostní hostiny, prohlídky měst, kde byli ubytováni a návštěvy kulturních institucí (muzeí, divadel,...). Chybět nesměly ani návštěvy památníků a hrobů padlých rudoarmějců a památných míst.

Organizace těchto návštěv však přinášela množství problémů, které se mnohdy nedařilo efektivně řešit. Jedním z velkých nedostatků, které byly přítomny poměrně dlouhou dobu, byly nevhodné rozpisy programu jednotlivých skupin. Návštěvy Sovětů se většinou neomezovaly pouze na jeden okres či kraj, nýbrž za dobu svého pobytu na území Československa procestovaly krajů vícero. Mnohdy se stávalo, že na exkurzi do trutnovských podniků byli vysíláni i turisté, kteří naprostou většinu své návštěvy trávili v jiném okrese či kraji. Trutnovská okresní organizace SČSP tak byla nucena připravovat programy i pro turisty z jiných okresů, a to i přesto, že její „vlastní“ turisté a pracovníci na výměnných pobytech byli prakticky stále v okrese přítomni. Velké vyčerpání a nedostatek času na pečlivou přípravu programu zájezdových skupin se tak stávalo častým předmětem stížností adresovaných krajskému výboru.¹⁰³

Navíc v případě těchto „cizích“ skupin pravidelně docházelo k tomu, že byl o jejich návštěvě OV informován s naprostou nedostatečnou předstihem, např. jen dva či tři dny předem. V takto krátkém časovém rozmezí již většinou nebylo možné zajistit tyto družební dny tematicky a navštěvující skupiny byly pouze účelově poslány do míst, které s jejich profesním zaměřením nijak nesouvisely, ale z nějakého důvodu vyhovovaly okresnímu výboru svazu.¹⁰⁴ Vzdělávací hodnota takových návštěv byla pro obě strany pochopitelně velmi nízká.

Nepříznivě byla občas hodnocena také práce některých průvodců, přičemž předmětem kritiky byly nejčastěji jejich nedostatečné jazykové dovednosti či příliš malé politické uvědomění.¹⁰⁵

¹⁰² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 94, č. j. 841, kart. 36, Čedok – korespondence k rukám s. tajemníka, srpen 1970

¹⁰³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Podíl SČSP na rozvoji družebních styků se SSSR.

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ Tamtéž

3.6. Družební styk s Bachmačí

Družební styky s městem Bachmačí, nacházejícím se v severní Ukrajině, představovaly konkrétní náplň mezinárodní spolupráce trutnovské okresní organizace SČSP. Jednalo se o dlouhodobě úzkou spolupráci, zasahující do velkého množství oblastí, mj. zemědělství, průmyslu, školství a vzdělávání nebo rekreace. Družba mezi trutnovským SČSP a bachmačským SSČP tvořila na okresní úrovni součást celokrajské spolupráce mezi Východočeským krajem a Černigovskou oblastí v USSR. Spolupráce byla navázána mezi všemi organizacemi a úřady okresu, počínaje trutnovským OV KSČ, který uzavřel dohodu s OV KSSS v Bachmačí a konče různými společenskými organizacemi. SČSP a SSČP byly pověřeny, aby vytvořené družební kontakty mezi jednotlivými okresními podniky, školami a dalšími institucemi udržovaly a rozvíjely. Kontakty měly napomoci zejména studiu a výměně zkušeností, a to jak na pracovním úseku (výrobní činnost v podnicích, výchovná a vzdělávací na školách,...), tak i v politické práci (činnost komunistických organizací, působení národních výborů a práce místních a závodních odboček SČSP a SSČP), a to prostřednictvím korespondence i osobních návštěv delegací a výměnných pobytů pracovníků obsahujících již neodmyslitelné besedy. Dále docházelo v rámci družby také k zapůjčování předmětů a materiálů – pracovních, rekreačních, propagačních i dalšího druhu.¹⁰⁶ Nedílnou součástí se později stala i výměna dětí neboli klasické výměnné pobyty dětí zaměstnanců přátelících se zařízení. Děti z ukrajinských rodin v Trutnově pravidelně pomáhaly OV SČSP s pořádáním PT s výukou ruštiny.¹⁰⁷

Navázání prvotních, zpočátku jen písemných styků proběhlo počátkem roku 1967 u příležitosti 22. výročí „osvobození“ a POV si od nich slibovalo poměrně rozsáhlou spolupráci. V průběhu prvních let však docházelo k rozvoji vztahů velmi pomalu, což bylo z velké části způsobeno všudypřítomným chaosem a nejistotou spojenými se srpnovými událostmi roku 1968 a nastupujícími normalizačními čistkami. OV SČSP v těchto letech musel řešit množství problémů ohrožujících jeho samotnou existenci a na prohlubování vztahů s Bachmačí prostě nezbyl čas. Ještě ve zprávě o činnosti OV z prvního pololetí r. 1974 se předsednictvo nechalo slyšet, že „*družební styky s ... bachmačskou oblastí nejsou zatím vůbec uskutečňovány*“.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Výměna se týkala pracovních nástrojů, školních pomůcek, hudebních nástrojů atd.

¹⁰⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Seznam lektorek a sovětských pionýrů na našem táboře, 10. 7. 1978.

¹⁰⁸ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 22, Hodnocení činnosti okresní organizace SČSP v Trutnově za I. pololetí 1974.

Situace se však začala měnit v polovině sedmdesátých let; v květnu roku 1975 došlo k prvnímu „prolomení ledů“ v podobě uzavření dohody o spolupráci mezi Státním statkem Lánov a Řepným sovchozem Bachmač. K utvoření dalších družebních dvojic došlo poté v roce 1980 mezi JZD Hvězda Dubenec a kolchozem Ordženikidze, v roce 1983 mezi Karou n. p. a Kožešnickým závodem Petrovského a konečně roku 1984 mezi Průmyslem mléčné výživy Trutnov a Mléčným kombinátem Bachmač; u poslední jmenované dvojice však vztahy zůstávaly zprvu několik let pouze na úrovni korespondence.¹⁰⁹ Navazování vztahů nicméně provázely komplikace zapříčiněné neodpovídající strukturou podniků v družebním okrese. Trutnovsko a Bachmačsko se v oblastech průmyslového i zemědělského zaměření poměrně lišily. Docházelo tak k tomu, že mnohým trutnovským podnikům majícím zájem o navázání družby nemohlo být vyhověno, jelikož SČSP a SSČP na Bachmačsku jednoduše nedokázaly najít žádné odpovídající podniky, tj. stejného zaměření a s přibližně stejnou velikostí a vnitřní organizací.¹¹⁰ V roce 1985 pomáhal proto SČSP udržovat družební kontakty zatím jen čtyř trutnovských podniků. Je však pravda, že samotné družební akce většinou iniciovaly a z velké části organizovaly jiné složky NF, přičemž SČSP prostřednictvím svých odboček v těchto podnicích plnil spíše funkci výkonného orgánu. K jeho úkolům patřilo zajištění dopravy (opět ve spolupráci s Čedokem a Inturistem), ubytování a stravování výprav a dohlížení na plnění jejich programu. Celkový podíl SČSP na organizaci těchto styků byl v případě většiny párovaných podniků přibližně pětinový. Výjimku v tomto směru tvořila dvojice JZD Dubenec a kolchoz Ordženikidze, kde byly styky zcela v režii SČSP.¹¹¹

Vzájemné návštěvy pracovníků podniků a jejich delegací, stejně jako pracovní návštěvy sovětských pedagogů a návštěvy učňů z trutnovských učilišť, probíhaly každoročně celkem bezproblémově. Užší typy spolupráce se však problémům nevyhnuly. Zejména výměnné pobyty pro děti se nedařilo uskutečňovat podle představ, neboť byly komplikovány příliš velkým množstvím předpisů a celkově rigidními byrokratickými postupy úředníků příslušných ministerstev obou států.¹¹²

Zásadní změnu měl pro družební styk s Bachmačí znamenat rok 1988. V květnu tohoto roku uskutečnila pod vedením vedoucího tajemníka s. Koutníka delegace KV

¹⁰⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 27, č. j. 841, kart. 17, Zpráva předsednictva OV SČSP v Trutnově na plenární zasedání OV SČSP dne 21. února 1984

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Přehled o družebních stycích v rámci družebního kraje.

¹¹² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Podíl SČSP na rozvoji družebních styků se SSSR.

SČSP oficiální návštěvu Černigovské oblasti za účelem upevnění a rozšíření mezinárodní spolupráce. Delegace se účastnili také zástupci trutnovského OV svazu, kteří navštívili po prohlídce Černigova také Bachmač. Po absolvování několika exkurzí, seminářů a následné konferenci s představiteli KSSS, OVV, SSČP a několika bachmačských podniků a škol byla uzavřena ústní dohoda o navázání nových družebních styků. Na návrh československé delegace byly vytvořeny podklady pro družební kontakty mezi několika dvojicemi škol a zařízení: Gymnázium Vrchlabí – 1. střední škola Bachmač; ZDŠ B. Němcové v Hostinném – 5. střední škola Bachmač a Mateřská škola při ZPA Trutnov – Dětský sad Chimmaš Bachmač. Dále byly navázány kontakty mezi OR PO SSM a OV LKSMU Bachmač, a také mezi OKS Trutnov a odborem kultury OVV Bachmač. Na přání sovětské strany byl seznam družebních subjektů rozšířen o tři další pracoviště, a sice: Jednota Dvůr Králové nad Labem – TK Bachmač; Strojtex Dvůr Králové nad Labem – Chimmaš Bachmač a Státní statek Trutnov – Kolchoz Vatutina Bachmač. Během návštěvy se podařilo dokonce zajistit nastartování vzájemných návštěv v již existující, ale doposud velmi pasivní dvojici PMV Trutnov – MKZ Bachmač.¹¹³

Po návštěvě krajské delegace SČSP v Černigovské oblasti se počet zařízení participujících na družební činnosti formálně téměř ztrojnásobil. S konkrétní družební činností některé podniky začaly ještě ten samý rok, např. již v srpnu navštívila Trutnov delegace z MKZ Bachmač.

Tento velký úspěch v mezinárodní činnosti okresní organizace SČSP se však již brzy ukázal být spíše labutí písni družby mezi Trutnovem a Bachmačí. K dalšímu rozvoji vztahů již nedošlo, neboť po překotných a radikálních změnách v československém politickém a společenském směřování na konci roku 1989 a následném období chaotického vývoje v SSSR došlo kolem roku 1990 k jejich kompletnímu zpretrhání.¹¹⁴

3.7. Činnost s dětmi a mládeží

Pořádání akcí zaměřených na děti tvořilo nedílnou a poměrně důležitou část činnosti SČSP. Jednalo se vesměs opět o ideologicky agitační práci propagující SSSR, svaz se však jejím prostřednictvím také snažil o šíření povědomí o své vlastní činnosti mezi mladými lidmi – potenciálními budoucími členy. Mladí lidé ve věku do 30 let tvořili prakticky po celou dobu existence okresního SČSP přibližně 20% z celkového počtu

¹¹³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 100, č. j. 841, kart. 36, Zpráva o průběhu a výsledcích návštěvy v družební oblasti Černigov – květen 1988.

¹¹⁴ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 38, č. j. 841, kart. 21.

členů. Jedinou možností, jak toto číslo udržet či případně zvýšit, bylo angažovat se v činnosti orientované na děti školou povinné.

Existovaly akce různých typů. Besedy, de facto spadající pod politicky výchovnou činnost, organizovaly školské odbočky SČSP. Další, zejména jazykově orientované akce spadaly do kompetencí jednotlivých komisí OV SČSP, a to hlavně komise ruského jazyka a komise družstevních styků.

V období normalizace nastal v oblasti práce s dětmi rozmach. Konkrétně od počátku roku 1973 orientovalo POV SČSP svou činnost na děti a mládež stále více.¹¹⁵ Nedílnou součástí jeho činnosti se v tomto období staly dětské soutěže jako např.: Puškinův památník; O zemi, kde již zítra znamená včera; Soutěž o putovní prapor OV SČSP nebo Soutěž o putovní samovar.

Prostřednictvím klubů byly pro žáky trutnovských středních škol a středních odborných učilišť organizovány učňovské zájezdy do podniků v družební Černigovské oblasti. Probíhaly pravidelně v 80. letech a účastnilo se jich zpravidla až několik desítek žáků ročně. Nejdlejší tradici v tomto směru měly návštěvy Řepného sovchozu v Bachmači, pořádané od r. 1975.¹¹⁶

Společně s učňovskými zájezdy probíhaly také klasické výměnné pobyty trutnovských a sovětských dětí. Dochované zprávy o těchto výměnných pobytech však zdaleka nepostačují ani k vytvoření základní představy o jejich průběhu.

3.7.1. Kluby mezinárodního přátelství

KRJ ve spolupráci s ODPM a okresní pionýrskou organizací zakládala v 80. letech na základních školách kluby mezinárodního přátelství, jejichž prostřednictvím děti navazovaly korespondenční styky (dopisování) s vrstevníky v zahraničí; přičemž se v tomto případě nejednalo pouze o SSSR, ale i o jiné „spřátelené“ země, konkrétně NDR, Polsko a Vietnam.¹¹⁷

Kluby také u příležitosti různých politických a jiných výročí pořádaly výstavy z dárek a dopisů ze SSSR, kvízy a hry. Některým klubům se podařilo navázat kontakty s odbočkami SČSP, pod jejichž patronáty poté podnikaly výlety a zájezdy, nejčastěji na

¹¹⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 21, Stručné zhodnocení činnosti okresní organizace SČSP za rok 1973.

¹¹⁶ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 50, č. j. 841, kart. 23, Přehled o družebních stycích v rámci družebního kraje.

¹¹⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 48, č. j. 841, kart. 21, Zpráva o činnosti komise ruského jazyka na období 1985 – 1987.

ideologicky významná místa. Z dostupných zpráv se však zdá, že o odbočky se často neobtěžovaly o těchto výletech informovat samotnou KRJ.

O počtu klubů nemáme příliš záznamů. V roce 1987 jich bylo v okrese 26, což odpovídá přibližně $\frac{3}{4}$ základních škol, přičemž ve zbývajících deseti školách měly být ještě vytvořeny.¹¹⁸

3.7.2. Soutěže

Dětské soutěže byly jedním z pilířů svazové práce s dětmi a mládeží. Okresní organizace SČSP, opět ve spolupráci se ČSM a SSM organizovala okresní kola celostátních soutěží. Většinu z těchto soutěží nemůžeme nijak důkladněji zmapovat, jelikož k nim existují jen informace útržkovitého rázu.

Největší a nejlépe zaznamenávanou soutěží byl Puškinův památník. Soutěž byla na Trutnovsku pořádána pravidelně od roku 1967 a ze základních devítiletých škol v okrese se jej účastnily téměř všechny – např. 34 škol z 36 během školního roku 1986/1987.¹¹⁹ V případě středních škol byla situace poněkud více nestabilní; někdy se účastnily téměř všechny, jindy pouze jedna či dvě školy. Jelikož se jednalo o znalostní jazykovou soutěž, byla za její pořádání zodpovědná KRJ. Soutěži bylo věnováno hodně pozornosti a účast na ní neustále stoupala. Např. v roce 1972 se třídních a školních kol zúčastnilo celkem 82 dětí, následující rok stoupl jejich počet na 125 soutěžících.¹²⁰ Od tohoto roku byla činnost okresní organizace SČSP zaměřená na děti a mládež považována za její klíčovou složku, proto nepřekvapí, že již v roce 1974 se počet účastníků třídních a školních kol zčtyřnásobil na 500, přičemž do okresního kola jich postoupilo 78. Stoupající trend v účasti pokračoval. Na konci 80. let se soutěže běžně účastnilo přes 4000 dětí ve třídních kolech, z nichž následně přibližně 1000 postupovalo do školních kol a zhruba 150 do kol okresních.¹²¹

Soutěž „O zemi, kde zítra již znamená včera“ byla organizována pravidelně od školního roku 1974/1975, přičemž navazovala na předchozí, podobně koncipovanou soutěž „Co víš o SSSR“, která probíhala mezi lety 1965–1974. Již od počátku byla soutěž masová a účastnilo se jí údajně přes 90% škol v okrese, avšak přesná čísla účastníků k dispozici nemáme. Po zaokrouhlení je možno konstatovat, že této soutěže,

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ Tamtéž

¹²⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 28, č. j. 841, kart. 21, Stručné zhodnocení činnosti okresní organizace SČSP za rok 1973.

¹²¹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 48, č. j. 841, kart. 21, Zpráva o činnosti komise ruského jazyka na období 1985 – 1987.

rozdělené podle věku do tří kategorií, se většinou účastnilo mezi 400–500 žáky ve školních kolech, z nichž zhruba 10% postupovalo do okresního kola.¹²² Organizování soutěže však v pozdějších letech zřejmě neodpovídalo požadavkům POV SČSP. Předmětem kritiky se stala přílišná obtížnost okresních kol soutěže, respektive přílišná podrobnost otázek jako např. „Kolik MgW má Sajanošušenská elektrárna?“. Takovéto otázky nebyly ze vzdělávacího hlediska přínosné a odpovědi na ně nebylo možné získat jen z klasických učebních plánů škol. Otázky byly kritizovány také z jiných důvodů. Na některé bylo možné odpovídat jen jednoslovně, jindy bylo možné uvést rozdílné, vzájemně si odporující odpovědi atd. Tyto problémy nebyl trutnovský OV svazu schopen řešit, neboť vybírat otázky do okresního kola příslušelo orgánům zodpovídajícím se ÚV SČSP. Kritizována byla také nedostatečná agitace, obzvlášť v porovnání s jinými soutěžemi, např. Puškinovým památníkem; výsledkem bylo, že školy na okrese přistupovaly k této soutěži spíše „z donucení“. Problémy na okresní úrovni, týkající se agitace a popularizace, se dařilo do jisté míry napravovat. Na druhé straně, úprava soutěžních otázek, kterou musel provést svazový ÚV, vázla zřejmě poměrně dlouhou dobu na mrtvém bodě. Okresní výbor připravil obsáhlé návrhy na konkrétní úpravu již v roce 1982, ale ještě k prosinci 1985 byla vydána pouze jedna směrnice, přenášející zodpovědnost za tvorbu soutěžních otázek pro některé ročníky ZŠ na okresní pracovníky.¹²³

Sportovní soutěže také existovaly. Od roku 1969 se v rámci oslav MČSP každoročně pořádal „Běh družby“, který byl sice přístupný účastníkům všech věkových kategorií, ale cílen byl primárně na nezletilé, o čemž vypovídá např. statistika z roku 1973, kdy se běhu zúčastnilo 200 dětí a jen 30 dospělých.¹²⁴

3.7.3. Pionýrské tábory s výukou ruštiny

Podle protokolů ÚV SČSP byly okresním výborem SČSP v rámci propagace ruského jazyka a práce KSČ vůbec od roku 1972 každoročně pořádány speciální, jazykově a politicky zaměřené pionýrské tábory. Tábory byly letní, pořádané v červenci nebo srpnu. Jednalo se v podstatě o klasické pionýrské tábory obohacené o výukovou část, skládající se jednak ze samotné výuky ruštiny, tak i ze setkání a „minibesed“ se stranickými funkcionáři. Výuku ruštiny zajišťovali čeští učitelé – ruštináři a sovětští lektori,

¹²² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 104, č. j. 841, kart. 37, Souhrnné údaje o průběhu soutěže „O zemi, kde zítra již znamená včera“

¹²³ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 104, č. j. 841, kart. 37, Vyjádření k soutěži „O zemi, kde zítra znamená již včera“

¹²⁴ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 81, č. j. 841, kart. 33.

náležícím hlavně k pedagogům z družební oblasti Bachmače. Jako výpomoc lektorům a učitelům se táborů účastnili také čeští žáci základních škol a děti ze Bachmačska – jednak pionýři, doprovázející sovětské lektory, a poté děti na výměnných pobytech. Ty však častými hosty nebyly, neboť výměnné pobyty nebyly uskutečňovány každý rok. Tábor byl pořádán každý rok jeden a pobyty byly většinou dvoutýdenní. POV se domnívalo, že pouze dva týdny nejsou dostačující a doporučovalo termíny alespoň o jeden týden navýšit, k tomu však nikdy nedošlo a dva týdny tak zůstaly maximálním limitem.¹²⁵ Míst konání táborů bylo více. Nejčastěji byl využíván LPT Kateřina v Chotěvicích, nicméně v některých letech byl tábor pořádán i jinde, např. v Malých Svatoňovicích či Božanově. Celkově se účast na táborech pohybovala většinou mezi 80-120 pionýry, z čehož cca 90% tvořili Češi a 10% Sověti. Zájem o účast na táborech byl poměrně velký, přestože mnohé potenciální zájemce mohla odrazovat relativně vysoká cena táborů (v roce 1983 činil poplatek 47 Kčs na jedno dítě za den, v roce 1990 již 71 Kčs).¹²⁶ Finance celkově nebyly nikdy silnou stránkou jazykových pionýrských táborů. Táborů nebyly příliš výnosné a rozdíl mezi výdaji a příjmy byl často naprosto minimální, což bylo ostatně zohledňováno i při tvorbě rozpočtů, které u PTRJ s hospodařením v mírném schodku počítaly. V některých letech se ale projevovaly potíže, které jsme si již zmínili v kapitole věnující se financím, a sice to, že se očekávané a reálné příjmy z účastnických poplatků lišily. Běžně byl rozdíl v řádech několika set Kčs, několikrát ale „vyskočil“ až do tisíců. Naprosto extrémní se v tomto směru jeví rok 1982, ve kterém činil rozdíl dokonce 10 400 Kčs.¹²⁷ Malou finanční rentabilitost také způsoboval rovněž přístup OOR, která dlouhodobě odmítala započítávat účastníky PTRJ do celkového počtu dětí, účastnících se pionýrských táborů, což následně výrazně snižovalo šance SČSP získat na pořádání táborů dotační příspěvky.¹²⁸ Samotné plány výdajů táborů však byly funkcionáři ORK SČSP hodnoceny jako hospodárné a dobře promyšlené.¹²⁹ S žádnými jinými skutečně závažnými problémy se táborů nepotýkaly. Práce instruktorů a sovětských lektorů nebyla téměř nikdy kritizována. POV rovněž u táborů pravidelně kladně hodnotilo i politicky-výchovnou činnost a kádrovou přípravu. Ubytovací, zdravotnické, sanitární i ostatní vybavení táborů byly podle závěrečných

¹²⁵ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Zpráva o průběhu letního tábora s výukou ruštiny na okrese

¹²⁶ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Zápis o provedené kontrole předběžného rozpočtu na akci „dětský letní tábor spojený s výukou ruského jazyka“ pořádaný ve dnech 20. 7. – 6. 8. 1983, objekt n.p. Krpa Hostinné.

¹²⁷ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Vyhodnocení rozpočtu na dětský letní tábor spojený s výukou ruského jazyka ve dnech 5. – 16. 7. 1982 v Malých Svatoňovicích – k 15. 8. 1982.

¹²⁸ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Hodnocení pionýrského tábora ČSP 1983

¹²⁹ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 21, č. j. 841, kart. 14.

hodnotících zpráv na vysoké úrovni a pořádané akce mívaly u většiny dětí velmi pozitivní ohlas.^{130 – 131}

¹³⁰ SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 95, č. j. 841, kart. 36, Hodnocení pionýrského tábora československo-sovětského přátelství v roce 1986.

¹³¹ Samozřejmě, že i zde se vyskytovaly výjimky. Například pionýrský tábor pořádaný roku 1978 v Božanově byl z hlediska kvality ubytování a dostupnosti zdravotnického zařízení hodnocen tak špatně, že se toto místo pro potřeby PTRJ v dalších letech zcela přestalo používat.

Závěr

Svaz československo-sovětského přátelství byl na Trutnovsku po celou dobu své existence poměrně dobře fungující organizací, mající světlé i stinné stránky. Jak jsme mohli poznat, okresní výbor i jeho předsednictvo byly složky velmi aktivní, iniciující velké množství politických, kulturních i pracovních akcí a aktivit. Problémovou částí svazu byly jeho jednotlivé odbočky. Velká část z nich, v některých obdobích dokonce i nadpoloviční většina, přistupovala ke svým povinnostem při realizování těchto akcí laxně a nezodpovědně, čímž nabourávala celkovou účinnost svazového působení. Problém neustále přetrvával i přes snahy OV o jeho řešení, což svazu nikdy neumožnilo využít naplno svůj mobilizační potenciál.

Politické i kulturní besedy byly z kvalitativního hlediska většinou na dobré úrovni, avšak mnohdy se ani aktivním výborům odboček nepodařilo zajistit na nich dostatečnou účast. V zásadě platilo, že čím méně politicky orientované besedy byly, tím větší oblíbenosti se mezi řadovými členy těšily. Nejoblíbenější byly „cestovatelské“ besedy, zaměřené na virtuální návštěvy Sovětského svazu a dalších zemí RVHP.

Pozitivně nelze hodnotit masové slavnosti svazu, při kterých byla oddaná a pečlivá přípravná práce členů a komisí okresního výboru a městských výborů opět konfrontována s opadajícím zájmem veřejnosti, který činil všechnu tuto práci ekonomicky nevýhodnou. Na ekonomické hledisko však nebyly brány velké ohledy, proto tyto akce probíhaly bez viditelných změn ve stejném stylu až do roku 1989.

Mezinárodní spolupráci, která měla tvořit velkou část pracovní náplně svazu, se po dlouhou dobu dařilo uskutečňovat pouze na úrovni korespondence. Od konce 70. let se skutečně podařilo do značné míry rozvinout pracovní návštěvy i výměnné pobyty zaměstnanců, takže v této oblasti je možné označit práci za úspěšnou, neboť spolupráce přinášela oběma stranám cenné zkušenosti.

Svaz se také snažil prostřednictvím svých odboček zvýšit pracovní výkon zaměstnanců ve výrobním sektoru, což se víceméně dařilo, alespoň tedy pokud jako indikátory použijeme počty úderů a kolektivů BSP-ČSP. Jak jsme si ukázali, na některých závodech bylo i skutečně dosaženo zvýšení výrobních výkonů; nezodpovězenou otázkou však zůstává, zdali toho nebylo docíleno na úkor snížení celkové kvality produktů.

Na poli práce s dětmi se dostavovaly zejména v 70. a 80. letech poměrně značné úspěchy v podobě velké oblíbenosti jazykových pionýrských táborů a školních soutěží. Na těchto a mnoha dalších akcích v trutnovském okrese SČSP velmi často

spolupracoval se SSM, se kterým měl v rámci NF zdaleka nejužší a nejvřelejší vztahy. Naopak nejhorší vztahy měl SČSP v NF s OOR, která mnohdy nespolupracovala na společných úkolech a celkově svým jednáním práci trutnovskému SČSP spíše ztěžovala.

Problematické bylo rozšiřování členské základny, kde již od 60. let okresní svazová organizace narážela na své vrchní limity. Nezájmu veřejnosti o členství nedokázala efektivně čelit a v 80. letech čelila v náboru nových členů velké stagnaci. Tento fakt je obzvláště patrný při porovnání počtu členů s počty svazových odboček. Zatímco počet odboček byl v normalizačním období několikanásobně vyšší, než v 60. letech, u členské základny se po propadu z let 1968 a 1969 již nikdy počtů z 60. let dosáhnout nepodařilo.

Obecně byla činnost svazu v určitém směru tragikomická. Okresní orgány se, celkem pochopitelně, sveřepě držely klauzulí a směrnic KV a ÚV SČSP, na jejichž základě se neustále snažily rozvíjet činnost v oblastech ne příliš populárních anebo těch, ve kterých již bylo z hlediska úspěchu u veřejnosti dosaženo maxima. Neflexibilní obsah činnosti a slepé lpění na neustálém rozšiřování působení formou politických agitek v kombinaci s malým zájmem veřejnosti o ně činil ve výsledku ze svazu zejména v období normalizace ekonomicky nedostatečně profitující organizaci. Bylo by zajímavé sledovat, jak by se SČSP v trutnovském okrese vyvíjel, pokud by nedošlo ke zhroucení komunistického režimu. V tomto směru můžeme předpokládat, že by SČSP z ekonomických důvodů i bez ohledu na politickou situaci byl v Trutnově, a zřejmě i na celostátní úrovni, nucen přehodnotit své celkové zaměření. Možnosti v tomto směru jistě existovaly, neboť v některých činnostech okresní svazová organizace špatné výsledky nevykazovala. Zejména mezinárodní spolupráce – byť se čisté zisky z ní pohybovaly v podstatně nižších cifrách, než ty z politických akcí – měly v posledních letech existence svazu velmi vysoký ekonomický potenciál. Navíc by si v této oblasti okresní SČSP nekonkuroval s jinými organizacemi, jako by tomu nejspíše bylo v případě jiné relativně úspěšné činnosti, a sice práce s dětmi a mládeží.

Zabývat se otázkami spadajícími do oblasti alternativní historie typu „co by, kdyby“ nám však v této práci nepřísluší. Sovětský svaz i jím udržovaná vláda v Československu nevydržely nápor potřeb politických i socioekonomických změn, a na jejich existenci přímo závislý SČSP zanikl včetně své trutnovské odnože ještě předtím, než mohl jakékoliv vnitřní reformy provést. Zřejmě navždy se tak zapsal do paměti českého národa pouze jako ta jedna z mnoha uniformních složek Národní fronty, plně oddaná službě dnes již neexistujícího režimu. Organizace, pro kterou není v nové, demokratické společnosti místo.

Seznam použitých zkratek

BČSP	brigáda československo-sovětského přátelství
BSP	brigáda socialistické práce
CZV	celozávodní výbor
ČSAD	Československá státní automobilová doprava
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSP	československo-sovětské přátelství
ČSŽ	Československý svaz žen
FKSP	Fond kulturních a sociálních potřeb
JZD	jednotné zemědělské družstvo
KDST	komise družebních styků a turistiky
KPSF	Klub přátel sovětského filmu
KRJ	komise ruského jazyka
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KOR	krajská odborová rada
KP	Krkonošská pravda
KPT	Klub pracujících Trutnov
KV	krajský výbor
LKR	Lidové kursy ruštiny
LKSMU	Leninskýj Komunističnyj Sojuz Molodi Ukrajiny – Komsomol Ukrajiny
LMS	Letní mírové slavnosti
LPT	letní pionýrský tábor
MČSP	Měsíc československo-sovětského přátelství
MěV	městský výbor
MKZ	moločnokonzervarenskij zavod – mléčně-konzervárenský závod
NF	Národní fronta
NDR	Německá demokratická republika
ODPM	Okresní dům pionýrů a mládeže
OKS	okresní kulturní středisko
OMR	Okresní mírová rada
ONV	okresní národní výbor
OOR	okresní odborová rada
OR	okresní rada
ORK	okresní revizní komise
OV	okresní výbor
OVV	okresní výkonný výbor
PMV	Průmysl mléčné výživy
PO	Pionýrská organizace
POV	předsednictvo Okresního výboru
PTRJ	pionýrský tábor s výukou ruského jazyka
ROH	Revoluční odborové hnutí
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství

SDR	Svaz družstevních rolníků
SNS	Společenství nezávislých států
SSČP	Společnost sovětsko-československého přátelství
SSM	Socialistický svaz mládeže
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TK	torgovyj kooperativ – obchodní družstvo
ÚV	ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost
VČB	výroční členská beseda
ZO	základní organizace
ZUŠ	základní umělecká škola

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

Státní okresní archiv Trutnov

Fond Svaz československo-sovětského přátelství – OV Trutnov 1952 – 1990

Fond Národní fronta – okresní výbor Trutnov 1948 – 1990

Literatura

AMORT, Čestmír, *Přátelé Sovětského svazu: Z historie organizací přátel SSSR v Československu*, Praha 1972.

DVOŘÁČEK, Jan a kol., *Přátelství na věčné časy II. Z činnosti organizací přátelství k SSSR v Československu v letech 1945-1977*, Praha 1982.

KNAPÍK, Jiří, *V zajetí moci: Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha 2006

KNAPÍK, Jiří – FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967, Svazek I.*, Praha 2011.

KNAPÍK, Jiří – FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967, Svazek II.*, Praha 2011.

KOCIÁN, Jiří. – PAŽOUT, Jaroslav a kol., *Dějiny komunistické strany Československa IV. 1969-1993*, Praha 2020.

LOMNÍČEK, Jan, *Se Sovětským svazem na věčné časy? Proměny vnímání SSSR v Československu v průběhu "krátkého" dvacátého století*, Sborník Národního muzea v Praze 69, 2015, s. 5-18.

SEDLÁČEK, Jiří, *Z historie Svazu československo-sovětského přátelství*, Praha 1978.

SEDLÁČEK, Jiří – NĚMEC, Jan, *Společnou cestou: Z historie bojů o československo-sovětské přátelství*, Praha 1975.

ŠTRAIT, Jaroslav, *Trutnov a jeho kraj - z kronik, dokumentů a vzpomínek*, Trutnov 2009.

Seznam příloh

Obrázek 1: Příklad plnění socialistických závazků OV SČSP

Obrázek 2: Vyhodnocení rozpočtu LMS za rok 1982

Obrázek 3: Vyhodnocení práce jednotky Pomocné stráže VB

Obrázek 4: Žádost o změnu závazných limitů

Obrázek 5: Statistika členské základny a odboček v roce 1988

Obrázek 6: Návrh na ocenění nejlepší odbočky SČSP

Přílohy

1. Příklad plnění socialistických závazků OV SČSP

ZÁVAZKOVÝ LIST
na počest 110. výročí narození V. I. Lenina
a 35. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou

Závazek: odbočky Závazek přijat dne

.....
kolektivu ČSP

Okresního výboru SČSP Trutnov na rok 1964

	Základní ukazatele socialistického závazku	závazek	plnění
1	Brigádnické hodiny akce „Z“	25 500	27 192
2	Brigádnické hodiny v zemědělství	9 200	9 010
3	Brigádnické hodiny na pomoc výrobě	28 500	29 435
4	Brigádnické hodiny — CELKEM	63 200	65 597
5	Sběr odpadových surovin v kg	128 100	130 080
6	Založíme nové kolektivy soutěžící o titul BSP — ČSP	5	12
7	Patronáty nad zakázkami pro SSSR	8	18
	Další závazky odbočky — BSP ČSP například úspora pohonných hmot, energie, surovin apod.		
8			
9	Vysazování stromků a keřů v ks	100	5 320
10	Získávání čestných dárců krve	45	82
11	Příspěvek na Fond solidarity ÚV NF CSR	8 300	5 155
12	Získáme nové oddílové vedoucí PO SSM	15	22
13	Ustavíme patronát nad oddílem, skupinou PO SSM	15	15
14	Sběr léčivých bylin v kg	350	272
15	Ustavíme kursů ruského jazyka	3	2
16	Ustavíme ruských klubů	5	21
17	Získáme nových stálých předplatitelů Světa socialismu	35	38
18	Získáme členy do klubu přátel sovětského filmu	110	105

V Trutnově dne 5.2.1965
razítko a podpis

VCT 06-75-UK 4918

132

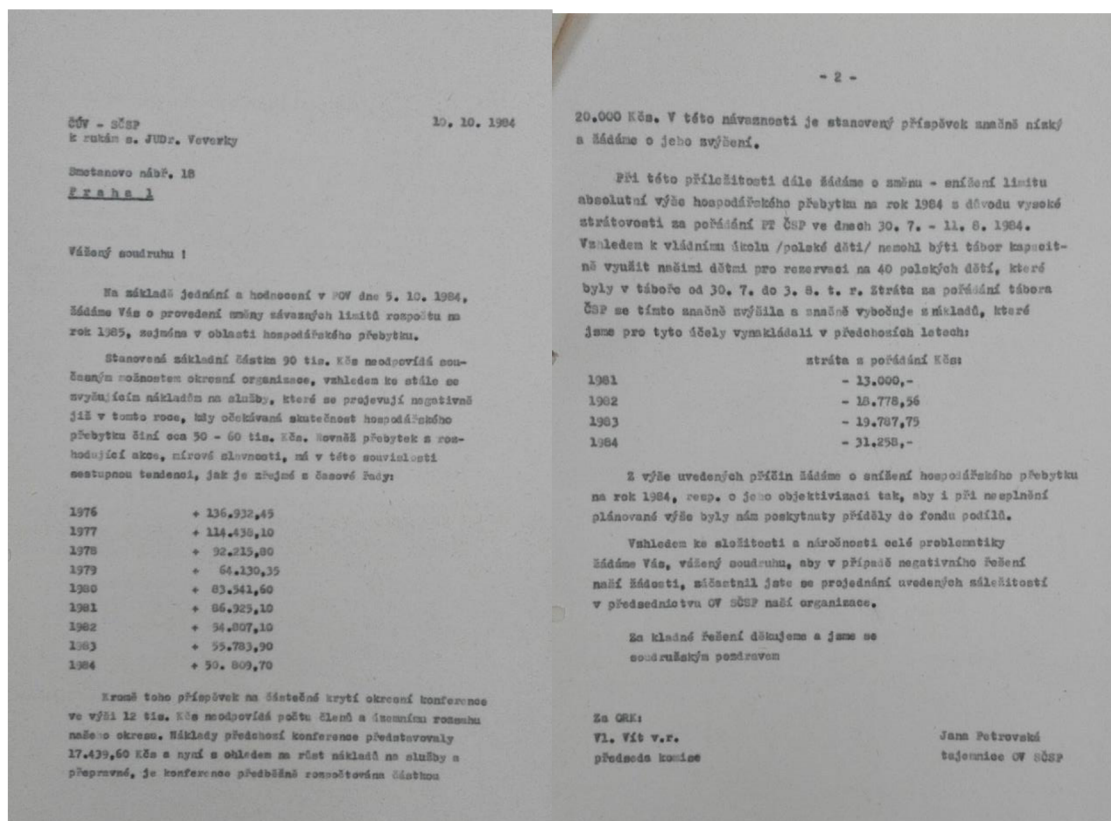
¹³² SOKA TU, f. OV SČSP Trutnov, inv. č. 54, č. j. 841, kart. 27.

2. Vyhodnocení rozpočtu LMS za rok 1982

V y h o d n o c e n í		
rozpočtu na Slavnost míru a čsl.-sovět. přátelství-pořádaná dne 26. 6. 1982 v Trutnově "Na Bojišti" - k 15. 8. 1982		
<u>P ř í j m y</u> : účet č. 600-11	Plán:	Skutečnost:
Předprodej + přímá tržba vstupenek á 10,- Kčs	160.000,-	132.476,- - 27524
<hr/>		
<u>V ý d a j e</u> : účet č. 400-11		
ceny do tomboly	25.000,-	27.058,50
ostatní náklady:		
- honoráře za soubory: čsl.soubor písní	20.000,-	20.000,-
ostatní hudby	3.000,-	7.556,-
plakáty, vstupenky, transparenty, stravné souborů a pořadatelů, cestovné	14.500,-	13.852,30
nájemné areálu	10.000,-	8.194,20
odměny za práce /účet 459-11/	1.500,-	299,-
c e l k e m výdaje:	74.000,-	76.960,- + 2960
R o z d í l :	86.000,-	55.516,- - 30484
Zpracoval: J. Kašpar Z. Popadiuková		
příloha: rozpis položek čerpání		

133

4. Žádost o změnu závazných limitů

5. Statistika členské základny a odboček v roce 1988

STATISTIKA V ROCE 1988

242 odboček - 14.269 členů
úbytek 121 členů

Porovnání:	1987	1988	
odbočky řízené:			
MV Trutnov	1.834	1.661	o 9,4 %
D. Králové n/L.	1.574	1.498	4,8 %
Vrchlabí	1.533	1.519	0,9 %
Hostinné	635	532	16,2 %
Úpice	786	831	nárůst !
Žacléř	562	570	"
CZV Tiba	712	740	"
Texlen	1.038	1.106	"
CSV Lánov	129	116	10,0 %
OV	5.910	5.696	3,6 %
c e l k e m	14.390	14.269	0,8 %

Odbočky řízené OV nebyly zajištěny svými instruktory /určeným členem OV/

Čermná	- s. Stará	MO Žacléř	- s. Fídra
Černý Důl	- s. Dvořáková	VUD Žacléř	- s. Fídra
Rico Kocleřov	- s. Venzarová	AZNP Vrchlabí	- s. Pech
SOU lesnické	- s. Koutek	ČSAD Vrchlabí	- s. Pech
OZS	- s. Lelek	Porobeton	- s. Zavadil
VČVAK	- s. Indrová	Kara závod	- s. Šoňková
MO Mostek	- s. Indrová	OSSpojů	- s. Blažejová
Celnice	- s. Fídra		

186 statistik muselo být opravováno !

VZORNÉ: ZPA, MO Lánov, Kablo, MO č. 1 Hostinné, Drogerie D. K.,
Letiště Vrchlabí, MO Mostek, MO Javorník, ÚSNV Žacléř, JZD
Bílá Třemešná, MO Podhůří Vrchlabí

KOMPLETNÍ MĚV SČSP: Žacléř, Úpice, Hostinné, CZV Texlen

NEODESLÁNY DO 5. 1. 1989 /musely být dopisovány na sekretariátu/:

Řízené OV: Čermná, Černý Důl, Malá Úpa, Pilníkov, JZD Pilníkov, Kara závod,
OSSpojů, OSP, OZS, SOU lesnické, VČVAK

" MĚV Trutnov: MO č. 2., Poříčí, ČSD depo, stanice, Porobeton, SEŠ
SOU spojů, Úpavan, 4. ZŠ

" MĚV D. Králové n/L.: OSP, Strojtex 02, Teplárna, STS, ZŠ Koněvova

" MĚV Vrchlabí: ČSAD, VČSL- stav. záv., Mileta, OPS, Vkus

" CZV Tiba: pod. řed. č. 1., 2., Mostek, Slovany, Verdek, Vorlech,
Zálabí

" CSV Lánov: Podhůří, Prosečné

č. bl. 13/89/320x

136

6. Návrh na ocenění nejlepší odbočky SČSP

Okresní výbor Svazu československo-sovětského přátelství T r u t n o v

Návrh na ocenění nejlepší odbočky SČSP

Na základě usnesení POV SČSP ze dne 5. 12. 1980 navrhuje se na ocenění v rámci NF místní organizaci SČSP.

S v e b o d ě n ě n ě ě ů p o u

Odbočka má v současné době 37 členů, z toho 41 žen, 50 členů KSČ, bez pol. přísl. 47, do 30 let 6 členů.

Uskutečnila v II/80 2 členské schůze, 6 výborových a 4 porady s úsekovými důvěrníky. Členové a odbočka odebrávají 18 výtisků časopisu Svět socialismu, 1 výtisk Družby a 3 výtisky Týdeníku aktualit.

Výbor odbočky pracuje přesně podle plánu a organizuje činnost plynule a soustavně. Pravidelně plní v termínu všechny úkoly stanovené vyšším svazovým orgánem a vyhodnocuje plnění těchto i svých vlastních cílů velmi kriticky a zodpovědně. Systematicky soudruzi usilují o růst členské základny, především z řad mládeže.

O široké šiklé zájmě a námětů, jimiž spentřují činnost své organizace svědčí stručný výčet akcí jen za rok 1980 "obdobná situace je však každý rok/.

Beseda "Oosty po SSSR" - účast 200, "Boj proti fašismu /115/, "Z Buzuluku do Prahy" /100/, "Sovětská grafika" /56/, literární soutěž "Vzpomínky z roku 1945" /30/, soutěž "Co víš o SSSR" pro žáky ZŠ /35/, 6 představení Klubu přátel sovětského filmu s účastí 360.

Zvláštní pozornost zaslouží pravidelné pořádání výstav ve spolupráci s galerií v Háchově, v roce 1980 výstava "Sovětská grafika" - účast 1.057.

Odbočka SČSP ve Svobodě nad Úpou velmi úzce spolupracuje

- 2 -

s Kulturním klubem, SEB a SSM, s vedením školy a kino.

Právě tato velmi živá a neformální spolupráce tolika složek NF v obci, jejíž hlavním organizátorem je SČSP, je zárukou vysoké účinnosti všech akcí pořádaných v obci a zaslouží si proto ocenění.

Zpracovala: Jana Petrová
taj. OV SČSP

V Trutnově dne 23. 1. 1981

137